

Rodinná politika státu očima budoucích matek

Hana Bilavčíková

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Hana BILAVČÍKOVÁ

Osobní číslo: H09045

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Rodinná politika státu očima budoucích matek

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BŘESKÁ, Naděžda; BURDOVÁ, Eva; VRÁNOVÁ, Lucie. Státní sociální podpora: s komentářem a příklady. Jihlava: ANAG, 2008. 223 s. ISBN 978-80-7263-467-5.

KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 4. přepracované a aktualizované vydání. Praha: ASPI, a.s., 2007. 504 s. ISBN 978-80--7357-276-1.

SIROVÁTKA, Tomáš. Rodina, zaměstnání a sociální politika. Vyd. 1. Boskovice: František Šalé -ALBERT, 2006. 280 s. ISBN 80-7326--104-9.

TOMEŠ, Igor. Obory sociální politiky. Praha: Portál, 2011. 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Jurtíková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

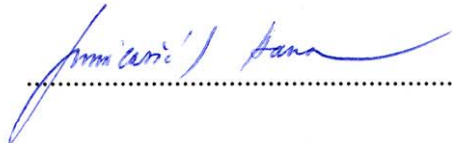
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21. 3. 2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na názory budoucích matek na sociální politiku ve vztahu k rodině. V teoretické části se zabývá sociální politikou České republiky, rodičovskou a mateřskou dovolenou, systémem státní sociální podpory. V praktické části je prováděn kvalitativní výzkum za pomoci rozhovorů.

Klíčová slova: sociální politika, mateřství, rodičovství, matka, kvalitativní výzkum

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on mothers' opinions on the future of social policy in relation to the family. The theoretical part deals with the social policy of the Czech Republic, parental and maternity leave, the system of state social support. The practical part is conducted using qualitative research interviews.

Keywords: social policy, motherhood, parenthood, mother, qualitative research

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Michaele Jurtíkové za odborné vedení práce, podnětné připomínky a trpělivost. Budoucím maminkám děkuji za ochotu podílet se na mém výzkumu, a své rodině děkuji za pochopení a podporu.

Motto:

Život je plamen, který stále dohořívá, ale pokaždé vzplane, když se narodí dítě.

George Bernard Shaw

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ POLITIKA ČR	12
1.1 VÝVOJ SOCIÁLNÍ POLITIKY ČR.....	12
1.2 SYSTÉMY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČR	14
1.3 RODINNÁ POLITIKA ČR	15
1.4 NÁSTROJE PODPORY RODIN	15
2 RODINA A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ, RODIČOVSTVÍ	18
2.1 MATEŘSTVÍ	18
2.2 RODIČOVSTVÍ	19
2.3 OTCOVSKÁ DOVOLENÁ.....	21
2.4 PROMĚNY ČESKÉ RODINY	22
2.5 INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE O DĚTI	23
2.6 SPOLEČNOST PRO ZDRAVÉ RODIČOVSTVÍ – APERIO	26
3 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA	27
3.1 ÚLOHA ŽIVOTNÍHO A EXISTENČNÍHO MINIMA	27
3.2 PORODNÉ	28
3.3 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK	28
3.3.1 Rodičovský příspěvek od 1. 1. 2012	29
3.3.2 Klady nové právní úpravy	30
3.3.3 Zápory nové právní úpravy	31
3.3.4 Důsledky neplnění povinné školní docházky dítěte u rodičovského příspěvku od 1. 1. 2012	31
3.4 PŘÍDAVEK NA DÍTĚ	31
3.5 SOCIÁLNÍ PŘÍPLATEK.....	32
3.6 PĚSTOUNSKÉ DÁVKY	33
3.7 PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ	33
3.8 POHŘEBNÉ.....	34
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	36
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	36
4.2 DÍLČÍ VÝZKUMNÉ CÍLE	36
4.3 VOLBA VÝZKUMNÉ STRATEGIE	36
4.4 VÝZKUMNÁ METODA	36
4.5 VÝBĚR VZORKU.....	37
5 INTERPRETACE VÝZKUMU A JEHO SHRNU TÍ	38
5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	38
5.2 ANALÝZA ROZHOVORŮ	40
5.3 VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	61
ZÁVĚR	64

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	69
SEZNAM OBRÁZKŮ	70
SEZNAM TABULEK.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Každý, byť sebevětší, společenský celek se skládá z jednotlivců, bez nich není ničím. Jeho budoucnost tedy závisí na přísunu nových jedinců – jednoduše řečeno, děti jsou naše budoucnost. Věnuje tomuto tématu stát (jeden z největších společenských celků) dostatečnou pozornost?

Právě proto jsem se zaměřila na ženy, které se připravují přivést na svět první dítě. Chtěla bych zjistit, jaké je jejich povědomí o sociálním systému, zajišťujícím potřeby pro péči o dítě a jeho výchovu. Pravidla v sociální i legislativní oblasti se během let mění. Pokusím se zjistit, jestli systém, který jim přináší informace, funguje bez problémů. Dále se zaměřím na zjištění názorů na dostatečnost jak sociálního zabezpečení, tak zákonných úprav. Finanční otázka bude jistě dominovat, ale doufám, že se mi podaří najít i jiné aspekty a posoudit, nakolik silné jsou ekonomické vlivy ve skutečnosti. Protože bych se chtěla pokusit toto téma analyzovat hlouběji, dala jsem přednost kvalitativnímu výzkumu ve formě polostrukturovaného rozhovoru.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ POLITIKA ČR

V této kapitole se budu krátce zabývat vývojem sociální politiky v České republice v posledních dvaceti letech. Dále se budu věnovat otázce sociálních reforem, systémům sociálního zabezpečení, rodinnou politikou a charakterizuji nástroje podpory rodin v ČR.

1.1 Vývoj sociální politiky ČR

Sociální politika je označení, které nelze definovat jednoduše. Definice se, ale shodují na tom, že vždy jde o politiky orientované směrem k občanům, k rozvoji, kultivaci a zdokonalování jejich podmínek a dispozic. Občany řadíme mezi objekty sociální politiky. Mezi subjekty řadíme zejména stát, rodinu, občanské iniciativy, církve, samosprávné orgány, zaměstnavatele, nestátní organizace, zájmové organizace.

Stát má v sociální politice klíčovou roli, vytváří koncepty, návrhy zákonů, koordinuje a v případě potřeby kontroluje činnost institucí a sektorů, které mají vliv na sociální podmínky občanů. (Potůček, 1999)

Model sociální politiky ČR se dle Krebse (2007, s. 53) „utváří jak v reakci na naši socialistickou minulost, tak v reakci na změny společenského systému po roce 1989. Prohlubuje se diferenciaci společnosti, rostou příjmové a majetkové nerovnosti, vznikly nové sociální problémy jako např. chudoba, sociální vyloučení, nezaměstnanost.“

Nutnost sociálních reforem je nezbytnou podmínkou rozvoje sociální politiky ČR v dnešní době i v době let devadesátých. Dle Francové a Novotného (2008, s. 137) „byla sociální reforma původně zamýšlena zejména jako reforma, která měla podpořit především liberální prvky a tlumit pečovatelské role státu. Po volbách v roce 1998 vláda přistoupila k realizaci rozsáhlých sociálních transférů, jelikož společnost začala tvrdě kritizovat velké příjmové nerovnosti. Současně byla zvyšována úroveň minimální mzdy. To vše přispělo k nárůstu deficitu veřejných financí.“

Formování české sociální politiky v předvolebním období roku 1996 ovlivnily dle Potůčka (1999) čtyři základní oblasti. Zahrnul zde malou účast občanů na formování a realizaci sociální politiky, nízkou profesionalitu politiků, chybně fungující státní správu a nepřipravenost politických stran.

- **Sociální reformy v rodinné politice**

„Sociální reforma je kontinuální proces. Její cíle a obsah se mění tak, jak se mění sociální prostředí a instituce, které se mají reformovat.“ (Tomeš, 2010, s. 393)

Reformní kroky začala prosazovat vláda již v roce 2008 pod vedení ministra práce a sociálních věcí Petra Nečase. Hlavními úkoly bylo přenesení podpory rodin do daňové oblasti, adresnější sociální systém, snižování výdajů na státní sociální podporu. Došlo ke snížení okruhu příjemců dávek státní sociální podpory, některé dávky byly sníženy (porodné), jiné zrušeny (pastelkovné, příspěvek na zvýšené životní náklady). Byly zrušeny automatické valorizace dávek státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.

- **Současná sociální reforma**

V souvislosti s plánovanými změnami v sociálním systému vypracovalo MPSV ČR tzv. „sociální reformu“, která nabývá účinnosti v letech 2012 a 2013. Současná vláda pod vedením ministra práce a sociálních věcí Miroslava Drábka pokračuje v dalších krocích sociální reformy. Cílem je vytvořit efektivní systém správy veřejných prostředků určených pro sociální oblast a pomoc v samotném procesu administrace a vyplácení dávek. Dochází k změně administrace a distribuce dávek v oblasti sociální ochrany, oblasti péče o zdravotně postižené osoby, osob v hmotné nouzi a v zaměstnanosti a zvýšení kontrolní činnosti při výkonu nelegální práce. (MPSV, 2011, [online])

Tisková zpráva MPSV ČR ze dne 20. 3. 2012 uvádí přehled vyplacených dávek státní sociální podpory, podpor v nezaměstnanosti, příspěvku na péči a dávek nemocenského pojištění. Tyto vybrané výdaje meziročně poklesly, což souvisí s úspornými legislativními úpravami účinnými od počátku roku 2011 (omezení nároku u porodného na prvorozené dítě v rodině s rozhodným příjmem do 2,4 násobku životního minima rodiny, zúžení nároku na sociální příplatek pouze na rodiny se zdravotně postiženým členem, úpravy konstrukce rodičovského příspěvku).

Tab. 1: Přehled sociálních výdajů v roce 2011

Dávkový systém	Výdaje (mld. Kč)	
	rok 2010	rok 2011
Dávky důchodového pojištění	337,8	359,1
Dávky nemocenského pojištění	22,8	21,5
z toho: nemocenské	14,9	13,4
Podpory v nezaměstnanosti	13,4	10,3
Příspěvek na péči	19,6	18,1
Dávky pomoci v hmotné nouzi	3,9	5,0
v tom: příspěvek na živobytí	2,9	3,8
doplatek na bydlení	0,7	0,9
mimořádná okamžitá pomoc	0,3	0,3
Dávky zdravotně postiženým	1,8	1,9
Dávky státní sociální podpory	40,8	36,0
z toho: rodičovský příspěvek	27,7	25,7
přídavek na dítě	3,9	3,5
příspěvek na bydlení	3,5	4,6
sociální příplatek	3,1	0,8
porodné	1,6	0,3
C E L K E M	440,0	451,9

(MPSV, 2012, [online])

1.2 Systémy sociálního zabezpečení v ČR

V rámci transformace systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva byla na počátku 90 let vybudována záchranná sociální síť a vytvořeny tři relativně samostatné systémy, které na sebe navazují - sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc.

Sociální pojištění tvoří důchodové pojištění a nemocenské pojištění, které je financováno z plateb pojistného zaměstnanců a zaměstnavatelů. „V našich podmínkách je nejvhodnější formou zajištění sociálních potřeb občanů ve všech případech, kdy se jedná o sociální událost spojenou se ztrátou příjmu z výdělečné činnosti v případech mateřství, ošetřování člena rodiny, nemoci, invalidity, stáří a ztráty živitele.“ (Krebs, 2007, s. 164).

Státní sociální podpora přispívá především rodinám s nezaopatřenými dětmi v případě uznané sociální situace, na jejíž řešení rodina vlastními prostředky nestačí. Řeší i některé

sociální situace týkajících se všech občanů např. příspěvek na bydlení. (Břeská, Burdová, Vránová, 2004)

Sociální pomoc řeší obtížné sociální situace hmotné a sociální nouze, kdy občan není schopen sám nebo s pomocí vlastní rodiny tyto situace řešit. Jsou poskytované formou sociální služby nestátními neziskovými organizacemi, obcemi a kraji a formou sociálně právní ochrany a dávkami sociální pomoci, které jsou poskytovány z rozpočtu státu. (Krebs, 2007)

1.3 Rodinná politika ČR

Tvorba rodinné politiky náleží do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. V širším smyslu spadá problematika rodiny také do kompetence dalších orgánů státní správy, které se zabývají vztahem k rodině, jedná se o ministerstva zdravotnictví, školství mládeže a tělovýchovy, místního rozvoje, vnitra a spravedlnosti.

Dle Potůčka (1999, s. 31) „se rodinná politika významně podílí na kultivaci a uplatnění lidského potenciálu, zvláště pak významně dětí a žen.“

Veřejná rodinná politika poskytuje ekonomickou, právní a sociální podporu a pomoc státu rodině. Jejím hlavním cílem podle Tomeše (2011) je vždy zdravý vývoj dítěte, hlavním smyslem ochrany a podpory rodiny je nejlepší zájem dítěte, neboť dítě nemá způsobilost k právním úkonům a nemůže se bránit – proto musí být chráněno státem. Dále Tomeš uvádí, že dítě v útlém věku, nejčastěji bývá myšleno do tří let, by mělo být v soustavném kontaktu s matkou, může být odloučeno od matky pouze za výjimečných okolností.

Sociální dávky a daňová politika státu, to jsou především finanční prostředky, které umožní rodičům nahradit ztrátu příjmu ze zaměstnání v době péče o dítě. Nedílnou součástí je pomoc při investicích rodin do dětí na poli školství, zdravotnictví a také legislativní úpravy pracovních vztahů a pracovních podmínek zaměstnavatelů vůči rodinám s dětmi.

1.4 Nástroje podpory rodin

Podporu rodin státem můžeme rozdělit na přímou a nepřímou. Do přímé podpory rodin lze zařadit peněžité dávky pomoci rodinám, různé typy ambulantních služeb pro rodiny (jesle, mateřské školy) Řadíme zde také systém dávek státní sociální podpory.

„Dávky státní sociální podpory představují ucelený systém, který je určen především rodinám s nezaopatřenými dětmi. Oprávněnými osobami jsou tedy ve většině případů rodiče nezaopatřených dětí nebo přímo tyto děti.“ (Břeská, Burdová, Vránová, 2004, s. 7)

Za nepřímou podporu rodin státem považujeme daňovou podporu rodin. Daňová podpora snižuje závislost rodiny na sociálních dávkách, jedná se o slevy na dani. Do konce roku 2004 bylo možné uplatnit odpočet na vyživované dítě. Od 1. 1. 2005 existuje přímý odpočet daně u nezaopatřených dětí - daňový bonus, který je vyplácen jednomu z rodičů ve vyšší rozdílu, pokud je vypočtená daň nižší než sleva na dítě a také jeden z manželů může uplatnit odpočet na manžela či manželku.

- **Daňové zvýhodnění (bonus) na dítě**

Dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů je možné uplatnit zvýhodnění na vyživované dítě, které žije s poplatníkem ve společné domácnosti. Aby poplatník daňového bonusu dosáhl, musí být ekonomicky aktivní. Jinými slovy daňový bonus lze uplatnit pouze v případě, kdy má poplatník ve zdaňovacím období příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků, z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti, z kapitálového majetku nebo z pronájmu alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy. Nejedná se proto o další demotivující sociální dávku, ale o podporu aktivních rodin s dětmi. Od 1. 1. 2012 je zvýšeno daňové zvýhodnění na dítě o 1 800 Kč, tj. z 11 604 na 13 404 Kč (150 Kč měsíčně). Taktéž se zvyšuje maximální výše ročního daňového bonusu z 52 200 Kč na 60 300 Kč (tj. maximální výše měsíčního daňového bonusu ze 4 350 Kč na 5 025 Kč).

Tab. 2 : Srovnání slevy na dani

	2011	2012	2012 (měsíčně)
Poplatník	23 640	24 840	2 070
Manžel/ka bez příjmu	23 640	24 840	2 070
Invalidní důchod prvního a druhého stupně	2 520	2 520	210
Invalidní důchod třetího stupně	5 040	5 040	420
Držitel průkazu ZTP/P	16 140	16 140	1 345
Student do 26 let věku	4 020	4 020	335
Daňové zvýhodnění (bonus) na dítě	11 604	13 404	1 117
– maximální daňový bonus	52 200	60 300	5 025
– minimální daňový bonus	100	100	50

Zdroj: vlastní výpočet

Tyto formy podpory rodin by neměly vytvářet závislost rodiny na státu, ale naopak posilovat soběstačnost a nezávislost rodin. Pomoc od státu rodinám při snižování nákladů na jejich děti je jádrem rodinné politiky. Je nezvratným faktem, že příjmovou situaci rodiny přítomnost dítěte z ekonomického hlediska naruší, proto pomoc státu formou daňových odpočtů je krokem k modernizaci, ale je stále předmětem odborných a politických diskuzí. (Krebs, 2007)

- **Aktivity podpory rodin**

Rodinná politika dle výkladu ministerstva práce a sociálních věcí v České republice zahrnuje další tři oblasti aktivit podpory rodin:

1. **Sociální služby** dle Zákona č.108/2006 Sb., zaměřené na sociální poradenství (manželské a rodinné poradenství), služby sociální péče, služby sociální prevence (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, centra denních služeb)
2. **Služby na podporu fungující rodiny**, které usnadňují a posilují partnerské, manželské soužití a rodičovství, podpora rodin při harmonizaci práce a rodiny. Patří sem:
 - komerčně poskytované služby dle Zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání – hlídání dětí do tří let a nad tři roky ne rodičovskou osobou, pomoc s vedením domácnosti, volnočasové a vzdělávací aktivity pro děti
 - nekomerčně poskytované služby – mateřská centra, poskytování volnočasových aktivit pro děti nebo rodiny s dětmi (družiny), podpora v oblasti slučitelnosti profesních a rodinných rolí (přednášky, poradenství), podpora výchova k harmonickému partnerství, manželství a odpovědnému rodičovství (kurzy, přednášky)

Činnosti poskytované v rámci sociálně právní ochrany dětí, které jsou zaměřeny na prevenci, poradenství, poradenství v oblasti náhradní rodinné péči, práce s dětmi vyžadující zvýšenou pozornost a zřizování zařízení sociálně-právní ochrany dětí. (MPSV, [online])

2 RODINA A RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ, RODIČOVSTVÍ

„Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že optimálně spojuje osobní zaujetí dospělých na prospěchu partneru i dětí s univerzálním zájmem společnosti na stabilizovaném soužití mužů a žen i na socializaci řádných občanů.“ (Matoušek, 2003, s. 183)

Koncepce sociálního státu nám zajišťuje základní sociální práva a mezi ně řadíme také „právo na rodinu“. Zahrnuje ochranu a pomoc státu rodině při jejím založení a po dobu, kdy pečuje o nezletilé.

Rodina nukleární se skládá z otce, matky a dětí, kteří žijí pohromadě. Dle Tomeše (2010), je veřejná podpora nukleární rodiny objektem sociální politiky, nikoli subjektem. Především nízké příjmové rodiny mají problém se postarat o své děti a zajistit jim vhodnou výživu, přístup ke vzdělání a zdravotní péči. Rodinu lze pojmout z hlediska zákona o rodině č. 94/1963 Sb., kdy v prvním paragrafu je uvedeno, že **“Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.”** Rodina tedy vzniká sňatkem muže a ženy, kteří budou mít pravděpodobně spolu děti. Stát takovou rodinu podporuje a zajišťuje jí privilegia jako je vdovský důchod, dědictví, společné jmění manželů, majetkové vypořádání, vypořádání potřeb dětí ještě před rozvodem a také otcovství se přisuzuje manželovi jen do určité lhůty. Zákon definuje, jaké mají rodiče vůči svým dětem práva i odpovědnost.

Podle Břeské, Burdové, Vránové (2008) se pro účely státní sociální podpory za rodinu považuje soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti. Vymezení toho, kdo se za rodinu považuje je důležité pro stanovení okruhu společně posuzovaných osob, protože jejich příjmy bezprostředně ovlivňují nárok na dávky.

„Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání, nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let. (Břeská, Burdová, Vránová, 2008, s. 62)

2.1 Mateřství

- **Mateřství**

Mateřství je obecně považováno za nejkrásnější věc, která může ženu potkat.

Dávky v mateřství podle Tomeše (2010) jsou cílené na zdraví a sociální potřeby ženy. V těhotenství a v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě má žena právo na placené volno – mateřskou dovolenou.

- **Mateřská dovolená**

Mateřská dovolená má význam v oblasti pracovního práva a dle výkladu zákona č. 262/2006 Sb., (zákoník práce) má povahu překážky v práci na straně zaměstnance, znamená omluvené volno v zaměstnání.

Výraz "peněžitá pomoc v mateřství" označuje finanční náhradu z nemocenského pojištění. Dle Zákona o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb., zaměstnankyni (matce) náleží v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů (u dvou a více současně narozených dětí po dobu 37 týdnů). Tato peněžitá pomoc na mateřské se počítá z redukce denního vyměřovacího základu ve výši 70 %. Do vyměřovacího základu se započítává souhrn hrubých příjmů za posledních 12 měsíců, z kterých zaměstnanec/OSVČ odváděl nemocenské pojištění v ČR. Mateřskou dovolenou zaměstnankyně nastupuje zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem. O poskytnutí PPM nemusí zaměstnankyně zvlášť žádat. Stačí, aby zaměstnavateli oznámila nástup na mateřskou dovolenou na předepsaném tiskopise podepsaném příslušným lékařem. Doba, kdy zaměstnankyně čerpá mateřskou dovolenou, je považována za důležitou osobní překážku v práci, pro kterou je omluvena. Po tuto dobu jí sice nepřísluší náhrada mzdy nebo platu, má však nárok na dávky nemocenského pojištění - peněžitou pomoc v mateřství dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. (Portál veřejné správy, 2012, [online])

2.2 Rodičovství

„Rodičovství přináší jakousi vzájemnost, sdílení a naplňování významných životních potřeb dětí a rodičů. Není sporu o tom, že reprodukce je klíčovým životním procesem“ (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 144)

Podle Možného (2002) vynález antikoncepce dává ženě možnost rozhodovat o rodičovství, o tom zda, kdy a kolik bude mít dětí. Pro lidstvo má tento objev epochální význam, je to hlubinná civilizační změna. Tato možnost se promítá do sociálního makroprostoru – i dovnitř rodiny.

Podle Matějčka (1986) se postoje k rodičovství utváří již v dětství. Prakticky od prvního roku života a nejvíce pak ve druhém třetím roce, kdy si dítě tvoří základní představu o rodinném životě. Postoj k rodičovství se formuje ve hrách s panenkami, ve hrách na tatínka a maminku, v zážitcích s vlastními rodiči a zkušenostmi s rodiči druhých dětí. V této souvislosti Matějček (1986) uvádí zajímavé zjištění, že většinou ti mladí lidé, kteří prožili šťastné dětství s houfem sourozenců, plánují také více svých vlastních dětí.

Po vyčerpání mateřské dovolené má rodič v souvislosti s péčí o dítě nárok na časově omezenou – **rodičovskou dovolenou**. Podle zákona č. 262/2006 Sb., § 196 (zákoník práce) slouží k prohloubení péče o dítě je to další omluvené pracovní volno bez nároku na náhradu mzdy. Délka rodičovské dovolené záleží vždy na rozhodnutí rodičů, zákonem je však omezena do doby, kdy dítě dosáhne věku 3let.

Vrátí-li se zaměstnanec do práce po skončení rodičovské dovolené, je zaměstnavatel povinen zařadit ho na jeho původní práci a pracoviště. Není-li to možné proto, že tato práce zanikla nebo pracoviště bylo zrušeno, musí je zaměstnavatel zařadit podle pracovní smlouvy. Pokud žena před skončením rodičovské dovolené porodí další dítě, je oprávněna čerpat novou mateřskou dovolenou a může požádat o rodičovskou dovolenou až do věku tří let dalšího dítěte. Nároky zaměstnankyně (zaměstnance) se pak posuzují podle nejmladšího dítěte. Pojem rodičovská dovolená je zaveden v České republice od 1. ledna 2001a tímto krokem došlo ke zrovnoprávnění mužů a žen v péči o děti.

Tab. 3 : Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví

Rok přiznání dávky	Průměrný měsíční počet příjemců (v tis.)		
	ženy	muži	celkem
2001	263,6	2,1	265,7
2002	254,7	2,3	257,0
2003	259,1	2,4	261,5
2004	276,3	3,4	279,6
2005	289,4	4,1	293,6
2006	304,0	4,2	308,2
2007	337,7	4,9	342,6
2008	353,6	6,3	359,9
2009	356,5	6,0	362,5
2010	331,5	5,4	336,9
2011	317,3	5,7	323,0

(MPSV, 2012, [online])

2.3 Otcovská dovolená

U nás používaný termín rodičovská dovolená se v rámci evropské unie přetavil na pojmy mateřská, otcovská a rodičovská. Současný stav společnosti nastavuje rovné příležitosti mezi mužem i ženou, stávají se rovnocennými partnery ve výchově dětí a finančním zajištění rodiny. Muži, tedy otcové se stále více zapojují do pečovatelské role, proto označení otcovská dovolená vstupuje stále více do povědomí veřejnosti.

„Kategorie otcovské dovolené legislativa EU zatím nepokrývá. Řada členských zemí však otcovskou už dnes poskytuje, čímž jdou daleko nad rámec existujících směrnic. To platí třeba pro Dánsko, Francii, Lotyšsko, Lucembursko, Švédsko a Velkou Británii. Zároveň některé země prodlužují celkovou dobu otcovské/rodičovské, pokud muž skutečně využije alespoň nárok stanovený jako minimum (např. Finsko, Itálie, Rakousko).“ (Špidla, et al. 2008, s. 22)

V České republice se o muži na rodičovské dovolené začíná hovořit nejprve v roce 1990, kdy vzniká zákon o rodičovském příspěvku (č. 382/1990) a muž – otec se zde uvádí jako rovnocenný rodič. K velkému průlomů do právní úpravy zákona č. 262/2006 Sb.,(zákoník práce) došlo dne 1. ledna 2001, kdy se mužům naskytla poprvé možnost čerpat i rodičovskou dovolenou. Úroveň sociálního zabezpečení pro muže a ženu po dobu čerpání rodičovské dovolené byla rovnocenná (pohlavně neutrální), nicméně žena mohla být po určitou dobu, na rozdíl od muže zabezpečena prostřednictvím peněžité pomoci v mateřství. Možnost čerpat rodičovskou dovolenou muži však ani po této úpravě nevyužili.

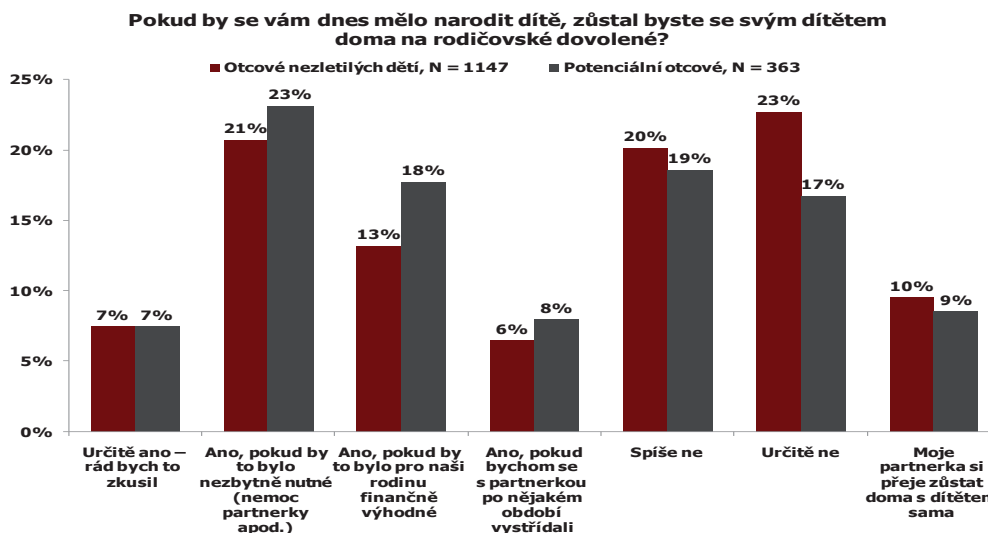
V § 196 zákoníku práce se uvádí, že rodičovská dovolená otcí přísluší od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký otec požádá, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku 3 let.

Podle mých zkušeností z praxe jsou důvody, proč otcové využívají rodičovské dovolené nejčastěji ekonomické. Jedná se o nezaměstnané muže, kdy muž práci nemá nebo je lépe placená práce ženy. Naše společnost je ochotna akceptovat muže na rodičovské dovolené, pokud je to pro rodinu ekonomicky výhodné. Jiné důvody už společnost nedokáže tolerovat lehce a nechápe je.

V roce 2010 v rámci kampaně „Táto, jak na to!“ podporovaného z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost Evropského sociálního fondu proběhl rozsáhlý sociologický průzkum. Zde uvádím jeden z jeho výstupů týkající se otců v ČR.

Obr. 1: Míra ochoty českých otců zůstat s dítětem na rodičovské dovolené

Míra ochoty českých otců zůstat s dítětem na rodičovské dovolené je nízká...

(Táto, jak na to?, 2010, [online])

2.4 Proměny české rodiny

Za posledních 20 let se u nás rapidně změnila tradiční rodinná role. Naše republika je zemí smutných rekordů. Na konci 80 let byly naše ženy nejmladšími, které vstupovaly do manželství, teď vedeme v počtu rozvodů. Ztrácí se institut rodiny v nenávratnu? Dle názoru našich sociologů a psychologů žije až jedna čtvrtina dětí v neúplných rodinách.

Podle Gillernové, Kebzy, Rymeše (2011) se česká rodina přetváří podle společenských a ekonomických podmínek. Mezi znaky současné české rodiny, které nám potvrzují sociologické a demografické údaje, patří:

- Změny v očekávání trvalosti vztahu
- Nízká stabilita rodiny (rozvodovost)
- Odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku
- Odsouvání rodičovství na pozdější období.

Mezi další znaky řadí akceptaci dvoukariérové rodiny, výchovné působení rodičů nahrazováno institucemi, činnosti dříve zajišťované rodinou zajišťuje společnost, specifčnost mužské a ženské role.

Ztotožňuji se s názorem, že pro děti není nic lepšího než vyrůstat s rodiči avšak mnoho mladých manželství další děti odmítá a vrací se rychle do pracovního procesu. Kdo tvrdí, že ženy na mateřské dovolené ubírají těm pracujícím, tak se mýlí, protože investice do dětí je ta nejlepší investice jak pro rodinu, tak pro stát. V dětech si vychováváme další pracovní sílu, další možné vynálezce, další možné osvědčené lidi, proto výchovu dítěte můžeme považovat za hodnotu.

Podle Sirovátky (2006) je úbytek času pro rodinu způsobený rostoucími nároky na výkon zaměstnanecké role, nepostihuje jen pečovatelskou funkci rodiny (zejména výchovu dětí), ale oslabuje i kohezi rodiny, neboť její členové mají nedostatek času pro společné trávení mimopracovního času, či vyjednávání v rodinných konfliktech.

Zastávám názor, že tradiční rodina postupně ustupuje do pozadí a je vytlačována singl životem, chybí nám generační soužití, což se odráží na celkovém stavu společnosti. Společnost upadá, protože upadají tradiční hodnoty.

„Život současných singlů má několik zvláštních charakteristik. Především ho většina singlů (platí to o něco více pro ženy) vnímá nikoli jako konečný stav, ale jen jako životní fázi. Ta se ovšem stále častěji prodlužuje, prodlužuje, až se mění v definitivu. Neprovdaní a bezdětní se také neopírají o nějaké institucionální zařazení, nýbrž o svoje dobré příjmy – anebo o štedrost sociálního státu. To jim umožňuje vést vlastní domácnosti.“ (Možný, 2006, s. 198)

2.5 Institucionální péče o děti

Problémem, který se těžce dotýká rodin s dětmi, je v současnosti nedostatek služeb o děti předškolního věku z důvodu jejich velké obsazenosti. Především v řídké osídlených regionech s nízkou dopravní infrastrukturou má tento stav velmi negativní důsledky, neboť děti musí navštěvovat zařízení často velmi vzdálené od místa bydliště. Dostupnost institucionální péče má velký význam při skloubení pracovních a rodinných povinností a ovlivňuje návrat rodiče z rodičovské dovolené na trh práce.

Podle Křížkové, Dudové, Haškové (2008) situaci v ČR charakterizuje oproti jiným zemím EU velice malý podíl žen pracujících ve zkráceném úvazku, což se výrazně projevuje v celkové míře zaměstnanosti žen převážně s malými dětmi. Relativně dlouhá placená rodičovská dovolená spolu s vlastním zájmem rodičů pečovat o dítě doma vede často k tomu, že se žena po ukončení rodičovské dovolené vrací pracovat na plný úvazek. Proto

by se měla zajistit lepší dostupnost péče o děti, ať již formou institucionálních zařízení nebo prostřednictvím péče jiných, nerodičovských osob.

Myslím si, že pro mnoho mladých rodin je finančně nedostupné soukromé hlídání a nedostatek předškolních zařízení jim zabraňuje skloubit jejich pracovní a rodinný život. Jsem přesvědčena, že zajištění této péče je jedním z největších úkolů rodinné politiky v ČR. Vhodné by bylo inspirovat se v systémech států Evropské unie, kde je tato péče o dítě nastavena dostatečně.

- **Mateřské školy**

Mateřské školy lze rozdělit na školy zřizované státem, obcí, krajem, svazkem obcí, regulované dle zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon a na soukromé mateřské školy zřizované církevními právníckými osobami či jinými právníckými osobami dle zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon.

Mateřské školy jsou zřizovány převážně jako instituce s péčí celodenní či polodenní, nebo internátní. Předškolní vzdělávání má většinou tři ročníky a je rozdělené podle věkových skupin dětí. Podle zaměření je lze také dělit na běžné a speciální (zdravotně postižené děti).

- **Jesle**

Jedná se o zdravotnická dětská zařízení léčebně preventivní péče, které pečují o děti ve věku do tří let. Jejich hlavním úkolem je pomoc zaměstnaným rodičům v péči o děti a umožnit jim, aby se mohly zapojit do pracovního procesu.

Jesle jsou zřízeny jen ve větších městech a jejich počet je nedostačující.

Podle Kocourkové a Rabušice (2006) došlo v devadesátých letech k hromadnému rušení jeslí, protože již nevyhovovaly jako zařízení kolektivní výchovy. Nebyly dosud, ale nahrazeny žádnými adekvátními zařízeními, které by rodičům péči o děti do tří let nahrazovaly.

Myslím si, že jesle rodičům chybí a často jsou finančně tak náročné, že matkám se nevyplatí usilovat o předčasný návrat do zaměstnání.

- **Mateřská centra**

Mateřská centra jsou nevládní organizace mající většinou právní formu občanského sdružení. Vznikají zcela dobrovolně obvykle z iniciativy rodičů. Rodiče se podílejí na

jejich samosprávě a zajišťují programy, umožňují matkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají.

Síť mateřských center je občanské sdružení, které sdružuje členy (jednotlivá mateřská centra) za účelem koordinovat, propagovat a rozšiřovat hnutí MC v ČR a zapojovat do mezinárodních organizací. Jejich úkolem je posilovat hodnoty rodiny, úlohy rodičů a mateřské role ženy ve společnosti, podporovat právní ochranu rodiny, mateřství a rovných příležitostí mužů a žen. (Síť mateřských center, o.s., 2009, [online])

Síť mateřských center letos slaví 20. výročí vzniku mateřských center v ČR a 10 výročí založení Sítě mateřských center, o. s. (MPSV, 2012, [online])

- **Firemní školky**

Novou alternativou se stává vznik firemních školek, stávají se výrazným benefitem pro zaměstnance. Zřízení školky může zvýšit loajalitu pracovníků, prestiž firmy i její konkurenceschopnost na trhu, proto je zájem o výstavbu školek obrovský, ale firmám vadí, že v současné době není v České republice legislativně dořešen systém daňových úlev na zřízení těchto typů školek, když v malé míře lze na výstavbu firemní školky využít evropské dotace, například dotace ESF EU z operačního programu pro lidské zdroje na mzdové náklady.

U nás firemní školky naleznete například v pražské Nemocnici Na Homolce, v nemocnici v Mladé Boleslavi, v pražské centrále banky Raiffeisenbank, na pražském ČVUT nebo na Univerzitě Palackého v Olomouci.

V květnu 2011 byla uvedena do provozu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně - Univerzitní mateřská škola Qočna, která má kapacitu 24 dětí a hlídací koutek Koala, který využívají rodiče pro krátkodobé hlídání dětí mladších 3 let. (Univerzitní mateřská škola Qočna, [online])

- **Dětské skupiny**

Dle tiskové zprávy MPSV vydané v Praze 23. srpna 2011 k 1. 7. 2011 otevřelo MPSV ČR zařízení péče o děti svých zaměstnanců tzv. dětskou skupinu. Je zde poskytována pravidelná služba péče o dítě s možností využít docházku po celý týden nebo jen některé dny v týdnu nebo jen část dne. Tuto službu péče o dítě si může zřídit ten, kdo se rozhodne neposkytovat péči v rámci vzdělávacích zařízení typu mateřských škol nebo zdravotnických zařízení typů jesle a zároveň jeho činnost nemá znaky podnikání. Po té se

na něj nevztahují podmínky školského zákona, zákona o péči o zdraví lidu ani zákona o živnostenském podnikání.

Pro zřízení této dětské skupiny byly podmínky nastaveny tak, aby zajistily kvalitu péče a zároveň byly lépe dosažitelné pro zřizovatele. Tento projekt zároveň slouží k ověření těchto postupů a pomáhá připravovat novou právní úpravu této služby v souladu s programovým prohlášením vlády, ve kterém se vláda zavázala podpořit rozvoj alternativ rodinné péče. Návrh definuje dva nové instituty služby péče o děti – dětskou skupinu a chůvu a důležité je také to, že počítá se zavedením daňové úlevy. Zavedením dětské skupiny by měla být ulehčena cesta zaměstnavatelů, pro které je příliš nákladné nebo neúčelné zřídit mateřskou školu. (MPSV, 2011, [online])

- **Doplňkové formy péče o dítě**
 - mikrojesle
 - dobrovolné sdružení rodičů
 - placená výpomoc (paní na hlídání)
 - mateřská centra

2.6 Společnost pro zdravé rodičovství – Aperio

Aperio je nevládní a nezisková organizace, sídlící na adrese: Plzeňská 66, 151 24 Praha 5. Finanční zdroje získává od příslušných veřejných orgánů, nadací, sponzorů a příznivců sdružení. Posláním této společnosti je již více jak deset let podpora informované volby, osobní zodpovědnosti a aktivního přístupu k rodičovství. Hlavním cílem je zlepšení služeb v mateřství a rodičovství a podpora rovného zacházení se ženami a muži v rodině a na pracovním trhu.

Webové stránky (www.aperio.cz) navštíví průměrně 40 000 lidí měsíčně. Webový portál poskytuje informace a poradenství budoucím a stávajícím rodičům. APERIO se stalo organizací uznanou MPSV na léta 2010-2012 pro činnost v oblasti prarodinných aktivit. (o.s. APERIO, © 2001-2012, [online])

3 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA

System státní sociální podpory zahrnuje dávky poskytované osobám (rodinným příslušníkům) ve společensky uznaných sociálních situacích. Jedná se o obligatorní státní dávky, jejichž cílem je podporovat příjmy velkých skupin rodin s dětmi tak, aby při určitém příjmu z pracovní aktivity (případně z pojistných systémů) nepropadly do systému pomoci hmotné nouze, který posuzuje situaci jednotlivých případů mnohem náročněji, proto se některé podmínky nároku jednotlivých dávkových systémů vzájemně ovlivňují. V rámci tohoto systému jsou poskytovány tyto dávky: příravek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné a dávky pěstounské péče.

3.1 Úloha životního a existenčního minima

Od výše a částek životního minima se odvíjí výplata některých dávek státní sociální podpory (příravek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné).

„Životní minimum je společensky uznanou minimální hranicí příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze. Vymezuje výši nezbytných finančních prostředků pro domácnost k dočasnému zajištění základních životních potřeb jejich členů na velmi skromné úrovni.“ (Krebs, 2007, str. 269)

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.

„Stanovení existenčního minima se týká těch, kteří nejsou ochotni spolupracovat na změně své nepříznivé ekonomické a sociální situace, ačkoliv k tomu mají předpoklady. V této souvislosti je důležité stanovit nejnižší úroveň příjmů, která je zaručena všem obyvatelům.“ (Krebs, 2007, s. 271)

Dne 7. 12. 2011 vláda schválila nařízení vlády o zvýšení částek životního a existenčního minima. Od 1. 1. 2012 se po pěti letech zvýšily částky o 9 %, životní minimum samostatně žijící osoby se zvýšilo o 284,-Kč, z částky 3126,- Kč na 3410,- Kč za měsíc. Nová částka existenčního minima je 2200,- Kč. Je to reakce na zvýšení DPH od 1. 1. 2012, vláda může částky navýšit svým nařízením v pravidelném termínu od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, pokud náklady na výživu a ostatní základní potřeby v rozhodném období vzrostou alespoň o 5 %. (MPSV, 2011, [online])

Tab. 4.: Částky životního minima od 1. 1. 2012

pro jednotlivce	3410 Kč
pro první dospělou osobu v domácnosti	3140 Kč
pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2830 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1740 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	2140 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	2450 Kč

(MPSV, 2011, [online])

3.2 Porodné

Tato dávka vznikla v ČR v roce 1946 jako věcná dávka (poskytnutí plenek, oblečení, kočárek) v podmínkách přidělového hospodářství. V roce 1953 při měnové reformě byla nahrazena peněžitou dávkou – porodným. Porodné ze systému státní sociální podpory náleželo do 31. 12. 2010 každé ženě, která porodila. Od 1. 1. 2011 se porodné stalo dávkou testovanou, dle zákona o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb. § 44 nárok při narození vzniká pouze v případě narození prvního živého dítěte, pokud rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje 2,4 násobek životního minima rodiny. Je to adresná dávka a je sledován okruh společně posuzovaných osob ke dni narození nebo převzetí dítěte jako u přídatku na dítě. Výše porodného je na jedno dítě 13 000 Kč, na více narozených dětí (s prvním živě narozeným další živě narozené dítě nebo děti) 19 500 Kč, převzetí dvou nebo více současně narozených dětí 19 500 Kč.

Z vlastní zkušenosti a praxe vím, že změnou od 1. 1. 2011 se porodné stalo dávkou pro většinu matek nedostupnou. Stalo se dávkou „pro chudé“, protože na ni dosáhnou jen sociálně velmi slabí rodiče.

3.3 Rodičovský příspěvek

Ze systému státní sociální podpory je rodičovský příspěvek vyplácen od jejího vzniku a to od 1. 10. 1995. V této době se výše rodičovského příspěvku vázala k životnímu minimu, byla určena jako jeho 1,1 násobek ŽM (2552 Kč) a délka pobírání příspěvku byla do 4 let věku dítěte. Významným pozitivním krokem se stalo zrušení limitu možného výdělku rodiče pobírajícího RP (od 1. 1. 2004). Výše dávky se prakticky každý rok navyšovala v souvislosti s valorizací dávek státní sociální podpory. V roce 2006 se výše dávky navyšuje na 3696 Kč a v roce 2007 je to 7582 Kč.

Třírychlostní rodičovská od 1. 1. 2008 byla velkou revoluční změnou a od 1. 1. 2012 je již také minulostí. Tento nový systém u nás fungoval tři roky a patřil k nejvstřícnějším v Evropě a to svojí délkou i výší. Rodič mohl zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu dvou, tří nebo čtyř let dítěte. Volbou doby čerpání rodičovského příspěvku si rodič zároveň volil i s příslušnou výší: dvouletou (rychlejší čerpání) - částka 11 400,- Kč byla vyplácena do 24 měsíců (2 let) věku dítěte. O tuto formu čerpání mohl požádat pouze rodič, který měl nárok na peněžitou pomoc v mateřství ve výši alespoň 380,- Kč za kalendářní den. Další tříletá (klasické čerpání) – částka č 7 600,- Kč byla vyplácena do 36 měsíců (3 let) věku dítěte a poslední čtyřletá (pomalejší čerpání) – částku 7 600,- Kč byla vyplácena do 9. měsíce věku dítěte. Od 10. měsíce se částka snížila na 3 800,- Kč.

O délce rodičovské dovolené bylo třeba se rozhodnout v těchto termínech - u dvouleté varianty musel rodič požádat nejpozději ve druhém kalendářním měsíci následujícím po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhlo 22 týdnů života, resp. ve kterém současně narozené nejmladší děti dosáhli věku 31 týdnů života (jednodušeji řečeno, 31 týdnů platí pro dvojčata, trojčata). U tříleté varianty bylo třeba tak učinit do konce 9 měsíce věku dítěte. Neučinil-li tak rodiče, automaticky byli zahrnuti do čerpání čtyřleté rodičovské dovolené. (Interní informace č. 4/2007 MPSV, odbor sociální politiky ze dne 8. 11. 2007)

3.3.1 Rodičovský příspěvek od 1. 1. 2012

Nová úprava rodičovského příspěvku zvyšuje šanci rodičů s malým dítětem sladit svou profesní kariéru s rodinným životem. Usnadňuje návrat rodiče do pracovního procesu, třeba i jen na částečný úvazek, přičemž rodič neztratí nárok na dávku. Délku rodičovské si mohou rodiče pružně měnit a to opakovaně.

Od 1. 1. 2012 se nově upravuje nárok na rodičovský příspěvek tak, aby rodič, který pečuje o nejmladší dítě v rodině, se mohl rozhodnout, v jaké výši bude rodičovský příspěvek pobírat. Z toho vyplyne doba čerpání rodičovského příspěvku, která je stanovena vyčerpáním celkové částky 220 000,- Kč, maximálně však do čtyř let věku dítěte. Pro volbu výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu (DVZ) alespoň jednoho z rodičů pro stanovení peněžitě pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte. Volba výše rodičovského příspěvku je povinná.

Možnost volby výše rodičovského příspěvku **od 50,- Kč do 11500,- Kč měsíčně** je vázaná podmínkou, že alespoň jednomu z rodičů lze ke dni vzniku sociální události podle zákona

o nemocenském pojištění stanovit 70 % 30 násobku DVZ v částce převyšující 7600,- Kč. Zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout zjištěných 70 % 30násobku DVZ.

Možnost volby výše rodičovského příspěvku **od 50,- Kč do 7600,- Kč** měsíčně je vázána podmínkou, že alespoň jednomu z rodičů lze ke dni vzniku sociální události podle zákona o nemocenském pojištění stanovit 70 % 30 násobku DVZ v částce nepřevyšující 7600,- Kč. V případě, že u každého z rodičů lze DVZ stanovit, vychází se při stanovení výše rodičovského příspěvku z vyšší DVZ. Nelze - li žádnému z rodičů ke dni narození či převzetí dítěte stanovit DVZ, náleží rodičovský příspěvek ve výši **7600,- Kč** od narození dítěte **do konce devátého měsíce** věku a od desátého měsíce věku ve výši **3800,- Kč měsíčně do 4 let** věku dítěte, jak tomu bylo doposud, tedy není možnost volby.

Volbu výše rodičovského příspěvku lze měnit rodičem, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek a **lze ji měnit po uplynutí 3 celých kalendářních měsíců** po sobě jdoucích, po které byl rodičovský příspěvek vyplácen. Volbu nelze provádět zpětně.

Rodičovský příspěvek nenáleží, jestliže nejmladšímu dítěti v rodině náleží příspěvek na péči.

Nově se podmínka osobní celodenní a řádné péče považuje za splněnou, pokud dítě mladší dvou let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné předškolní zařízení v rozsahu nejvýše 46 hodin v kalendářním měsíci. Docházka do všech druhů zařízení se **nesleduje u dětí starších 2 let**. (Interní informace č. 6/2011 MPSV, odbor rodiny a dávkových systémů ze dne 14. 12. 2011)

3.3.2 Klady nové právní úpravy

Dle mého názoru tato nová úprava nahrává rodinám, ve kterých se mohou objevit komplikace s návratem do zaměstnání či komplikace osobní či finanční. Dává jim možnost řešit nečekané události, protože málokdo z rodičů má představu o tom, jak se jejich rodinný život bude vyvíjet v horizontu budoucích let. Rozhodovat se tedy o konečné délce rodičovského příspěvku zhruba v půl roce života dítěte bylo podle loňské platné úpravy zákona je těžké a komplikované. Domnívám se, že nyní rodiče dostávají jedinečnou příležitost zapojit se do pracovního procesu podle svého svobodného rozhodnutí a nejsou svázáni omezující volbou jako doposud. Myslím, že rodiče tuto příležitost variabilně měnit výši částek rodičovského příspěvku budou využívat a systém bude přínosem pro mladé rodiny.

3.3.3 Zápory nové právní úpravy

Domnívám se, že novela opět opomněla problematiku osamělých matek. Velká většina neprovdaných matek patří do skupiny osob s nízkými příjmy, které před porodem nepracovaly, a nevzniká jim nárok na peněžitou pomoc v mateřství a otce často nemají uvedeného v rodném listě. Potom tyto matky samoživitelky nemají opět možnost volby výše a ani délky rodičovského příspěvku. Systém je odsuzuje k tomu, že mají zůstat doma závislé na sociálních dávkách.

3.3.4 Důsledky neplnění povinné školní docházky dítěte u rodičovského příspěvku od 1. 1. 2012

Do nového znění zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře v §54 byla začleněna novinka, která postihuje rodiče, kteří neposílají své děti do školy.

Jestliže byla alespoň jednomu z rodičů pravomocně uložena sankce za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním **povinné školní docházky staršího dítěte** v rodině, rodiči, který pobírá rodičovský příspěvek a provedl volbu jeho výše, se z celkové částky 220 000,- Kč která mu náleží z titulu péče o nejmladší dítě v rodině, odečte 22 800,- Kč, rozdíl mezi 22. 800,- Kč a zbývající částkou je přeplatkem na dávce, který je rodič povinen vrátit.

Jestliže byla výše uvedená sankce uložena rodiči pobírající rodičovský příspěvek, který nemohl volit délku rodičovského příspěvku, nemá nárok na výplatu dávky po dobu 3 kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, v němž rozhodnutí o uložení sankce nabylo právní moci. Nárok na rodičovský příspěvek za toto období nemůže uplatnit ani druhý z rodičů.

Stejný postih je uplatněn také u pěstouna, který pak nemá nárok na výplatu **odměny pěstouna** po dobu 3 kalendářních měsíců. (Interní informace č. 6/2011 MPSV, odbor rodiny a dávkových systémů ze dne 14. 12. 2011)

3.4 Přídavek na dítě

Přídavky na děti se objevily živelně roku 1924 v Belgii, v roce 1932 byly poprvé uzákoněny ve Francii. U nás byly přídavky na děti zavedeny za 2. světové války v Protektorátu Čechy a Morava. Po skončení války od roku 1947 byly vypláceny plošně v celé republice.

Ve většině zemí evropské unie mají na přídavky na děti nárok všechny rodiny s dětmi, bez ohledu na jejich příjem. V Česku, Itálii, Portugalsku, Španělsku nebo Slovinsku se však testuje finanční situace rodiny. V Česku tak přídavky na děti pobírá méně rodin než v ostatních evropských zemích.

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi, který jim pomáhá krýt náklady, spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Podle Zákona o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb. §17 nárok mají rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima. Pro nárok na dávku se posuzuje příjem za předchozí kalendářní rok, za příjem se považuje i rodičovský příspěvek. Přídavek na dítě je vyplácen ve třech výších podle věku nezaopatřeného dítěte.

Tab. 5: Výše přídavku na dítě

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

(Integrovaný portál MPSV, 2012, [online])

3.5 Sociální příplatek

Zákonem č. 347/2010, kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí došlo ke zrušení jedné z dávek státní sociální podpory - sociálního příplatku s tím, že v přechodných ustanoveních k tomuto zákonu došlo k zachování nároku pouze do konce roku 2011 a byl tedy naposled vyplácen za prosinec 2011. Od 1. 1. 2012 se transformoval sociální příplatek dosud poskytovaný do rodin, kde nezaopatřené dítě nebo rodič jsou osobami se zdravotním postižením, ze systému státní sociální podpory do zákona o sociálních službách, a to zvýšením příspěvku na péči z důvodu výše příjmu rodiny do dvojnásobku životního minima společně posuzovaných osob. Schválenou úpravou stát zajišťuje pokrytí zvýšených nákladů souvisejících s péčí o osoby závislé na pomoci jiné osoby, které by jinak musely být hrazeny z jiných příjmů pečující osoby. Jedná se o transformaci, která navíc cíleně navyšuje finanční prostředky oprávněné osobě a nikoli pouze rodině, jak tomu bylo u sociálního příplatku. Sociální příplatek byl v systému státní sociální podpory poskytován od 1. 1. 1996 do 31. 12. 2011.

3.6 Pěstounské dávky

Nárok na dávky pěstounské péče podle zákona o státní sociální podpoře je podmíněn svěřením dítěte do péče osoby na základě rozhodnutí soudu nebo orgánu sociálně – právní ochrany dětí. Poskytují se celkem čtyři dávky dle zákona o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb. §36 - příspěvek při převzetí dítěte, odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Na příspěvek na zakoupení motorového vozidla, má nárok pěstoun, který má v péči nejméně čtyři děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o čtyři děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají pěstounovi nárok na odměnu pěstouna. Pěstoun vykonávající pěstounskou péči v zařízení je zajištěn odměnou pěstouna, nikoliv však podle zákona o státní sociální podpoře, ale podle § 46 zákona o SPO, a tato odměna se pro účely zvláštních právních předpisů (např. zákona o daních z příjmů, zákona o důchodovém pojištění) posuzuje jako plat. (MPSV, 2009, [online])

Jsem přesvědčena, že poměr pěstounů a počet dětí, které by měly žít v rodinném prostředí je nevyrovnaný. Většina dětí zůstává v ústavní péči a to není správné, podle mne ústav nemůže nikdy nahradit rodinu. Dítě nikdy na vlastní kůži nepocítí vztahy, reakce, komunikaci mezi rodinnými příslušníky. Vážím si rodin, které se věnují pěstounské péči, protože výchova a péče je jistě obtížná a problematická.

3.7 Příspěvek na bydlení

U příspěvku na bydlení jsou společně posuzovány všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu, podmínka společné domácnosti se nevyžaduje. Dávka je určena pro rodiny a jednotlivce s nízkými příjmy, kterým stát přispívá na úhradu nákladů na bydlení, pokud 30% (v Praze 35%) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň pokud je těchto 30% (35%) příjmu nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

Od 1. 1. 2012 se zpřísnují podmínky nároku na příspěvek na bydlení. Dle zákona o státní sociální podpoře č.117/1995 Sb. §27 dávka náleží nejdéle po dobu 84 kalendářních měsíců v období 10 kalendářních let. Tato podmínka se vztahuje vždy ke konkrétní oprávněné osobě a zákon definuje 3 výjimky, při jejichž splnění se lhůta 84 kalendářních měsíců nepočítá, jde-li o byt, který užívá osoba, které byl poskytnut příspěvek na úpravu tohoto bytu podle zákona č.329/2011 Sb. o poskytnutí dávek osobám se zdravotním postižením,

dále byt zvláštního určení podle občanského zákoníku, pokud je užíván osobou, jejíž zdravotní stav zvláštní úpravu vyžaduje a byt, kde rodinu tvoří výlučně osoby starší 70 let.

3.8 Pohřebné

Podle zákona o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., v §47 je uvedeno, že na pohřebné má nárok má osoba, která vypravila pohřeb

- a) dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem, nebo
- b) osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, jestliže dítě nebo osoba uvedená v písmenu b) měly trvalý pobyt na území České republiky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

S problematikou sociálního rozhledu budoucích matek se se pravidelně setkávám ve svém zaměstnání. Postupem času mě začala tato otázka zajímat, proto jsem se rozhodla, že by mohlo být přínosné prozkoumat ji blíže, takže jsem zvolené téma bakalářské práce přivítala.

4.1 Výzkumný cíl

Hlavním cílem je zjistit, jak je stávající sociální systém péče o dítě hodnocen matkami, které plánují rodičovství.

4.2 Dílčí výzkumné cíle

- Poznat aktuální situaci v rodině - pro účely našeho výzkumu.
- Zjistit informovanost matek o pojmech sociální politiky týkajících se rodičovství.
- Prozkoumat názor na systém a dostatečnost výše sociálních dávek v rodičovství.
- Co si budoucí matky myslí o otcovské dovolené.
- Analyzovat postoje respondentek k jejich návratu do zaměstnání a s tím spojenou předškolní péči o dítě, zaměřit se na otázku firemních školek.
- Určit míru znalostí, týkajících se pěstounské péče, zjistit i podrobnější názory.

4.3 Volba výzkumné strategie

Zvolila jsem **kvalitativní výzkum**. Tento typ výzkumu dovoluje prozkoumat daný problém skutečně do hloubky. Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, proniknout a sblížit se se zkoumanými osobami. Jen tak lze data správně vyhodnotit a popsat.

4.4 Výzkumná metoda

Vzhledem ke zvolenému kvalitativnímu výzkumu jsem zvolila formu rozhovoru, konkrétně **rozhovor orientovaný na problém**. Použiji **polostrukturovaný rozhovor**, jehož smyslem je získání odpovědí na předem připravený soubor otázek. Vyhodnocovat budu těmito metodami:

- **Metoda kontrastů a srovnávání** – „Kontrastování je velmi důležitá technika, potřebujeme-li od sebe lépe odlišit například dvě identifikované kategorie a

upozornit na rozdíly mezi nimi, přestože mají zároveň mnoho společného. Stejně tak může být kontrastování velmi užitečné při zdůraznění některých kontextuálních odlišností určitého fenoménu, který vlivem právě některých kontextuálních vztahů může mít různý charakter.“ (Miovský, 2006, s. 223)

- **Metoda zachycení vzorců („gestaltů“)**

4.5 Výběr vzorku

Výzkum proběhl v rámci rozhovoru s pěti mladými ženami, které plánují rodičovství a žijí v partnerském vztahu. Výběr vzorku žen byl proto záměrný (účelový). Výběr spočíval v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod jsem vybrala respondentky splňující nějaké společné kritérium. Těmito kritérii bylo společné soužití s partnerem, které trvá více než rok, výdělečná činnost respondentek a především plánované budoucí rodičovství. Všechny tyto ženy souhlasily se svým zařazením do výzkumného vzorku, rozhovory probíhaly během měsíce února 2012.

5 INTERPRETACE VÝZKUMU A JEHO SHRNU TÍ

5.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Mými respondenty se stala skupina pěti mladých žen, které plánují mateřství. Nyní je v krátkosti představím a nastíním jejich sociální situaci. V závěru uvádím přehlednou tabulku respondentek s jejich základními údaji.

- **Lucie**

Lucii jsem znala od vidění jako dceru své přítelkyně. Protože jsem věděla, že se zrovna nachází v situaci, která je vhodná pro můj výzkum, bylo logické začít první rozhovor právě s ní. Lucie pracuje společně se svým přítelem ve své vlastní firmě. Žijí spolu v partnerově bytě, který si průběžně zařizují. Lucie i její přítel jsou samostatně výdělečně činní, jejich hmotné zabezpečení je tedy na velmi dobré úrovni. V současné době kombinuje svoji práci se studiem a o dítěti tedy uvažuje až v delším časovém horizontu.

- **Lenka**

Lenku mi doporučila kolegyně z práce. Lenka se i přes složité dětství úspěšně zvládla studium vysoké školy a vede si dobře i ve svém zaměstnání na městském úřadě. Není to tak dlouho, co se provdala za svého dlouholetého přítele, se kterým bydlí u jeho rodičů a zároveň budují svůj vlastní dům. Výdělek Lenčina manžela odpovídá jeho dělnické profesi a ona sama není na svém místě dlouho, její mzda je tak prozatím dost nízká. Finanční situace je sice stabilní, ale nijak optimistická. Jejím přáním by bylo přivést dítě do nového domu.

- **Hana**

O Haně jsem se dozvěděla od Lenky, když jsem s ní mluvila o svém výzkumu před rozhovorem. Vyrůstala v neúplné rodině a nyní se snaží postavit na vlastní nohy. Pracuje v nemocnici, kde se stará o pacienty. Spolu se svým přítelem žije ve starším domě na vesnici, její partner je zručný řemeslník, takže v současné době žijí především opravami a zvelebováním svého domu. Zatímco Hanin plat jako pomocné síly je nízký, její přítel si vydělá o poznání víc, jenže jeho práce je spíše sezónní. Jejich rozpočet navíc zatěžuje rekonstrukce domu, takže výsledná situace by se dala charakterizovat i lidovým „od výplaty k výplatě“. O dítěti je již rozhodnuto a je tedy jen otázkou času.

- **Petra**

Petra je dcera mého souseda, se kterou se dobře znám a když jsem hledala budoucí matky pro svůj výzkum oslovila jsem ji mezi prvními. Živí se jako pekařka, její manžel pracuje jako profesionální hasič. Za zmínku stojí, že jako jediný partner byl přítomen u rozhovoru a později se o tematiku živě zajímal. Oba mají rádi folklór a z toho plyne i jejich bohatý společenský život. Nedávno se přestěhovali do nového domu. Povolání obou manželů jsou podobná v tom, že jsou dobře platově ohodnocena, ale odpovídá tomu časová i psychická zátěž. Finanční situace je tedy pozitivní, ale rozhodně to není zadarmo. S tím také souvisí to, že otázka dítěte se stala aktuální.

- **Veronika**

Veronika je přítelkyně Lucie. Na začátku dospělosti přišla o oba rodiče a musela převzít zodpovědnost za svou mladší sestru. Přesto bez problémů vystudovala a žije se jako účetní. Její partner je učitelem na druhém stupni základní školy. Již několik let spolu žijí ve svém vlastním bytě, mají hodně společných zájmů, hlavně ve sportovní oblasti. Platy obou partnerů by se daly označit za průměrné (tj. cca dvě třetiny toho, co je za průměrný plat oficiálně považováno). Jejich hmotná situace by měla být stabilní, pokud nebudou okolnostmi nuceni k neúměrným výdajům. Po společné dohodě dospěli k názoru, že na dítě nastal už ten správný čas.

Tab. 6: Seznam respondentů a jejich základní údaje

	stav	věk	vzdělání	zaměstnání	soužití s partnerem
Lucie	svobodná	21	vysokoškolské	asistentka v ekonomické oblasti	4 roky
Lenka	vdaná	24	vysokoškolské	ve veřejné správě	3 roky
Hana	svobodná	22	vyučená	sanitářka	4 roky
Petra	vdaná	27	vyučená	pekařka	7,5 roku
Veronika	svobodná	28	středoškolské	asistentka účetní	5 let

Vzorek svých respondentů jsem cíleně vybírala ze sociálně stabilizovaných párů. I když samotná životní úroveň se může v některých směrech lišit, snažila jsem se, aby se nikdo v této skupině příliš neodchyloval od toho, co by se dalo označit za běžné partnerství. Přesto jsem se snažila, aby vzorek zahrnoval v rámci možností širší spektrum vzdělání, životní úrovně, věku i sociálního pozadí. Věnovala jsem v tomto ohledu čas předběžnému

průzkumu a průběh rozhovorů mi potvrdil, že se to vyplatilo. Podařilo se mi vyhnout sociálním excesům, které by mohly narušit až znehodnotit celý výzkum.

5.2 Analýza rozhovorů

Budeme analyzovat jednotlivé otázky metodou kontrastů a srovnávání a metodou zachycení vzorců („gestaltů“). V průběhu analýzy se ukázala jako prospěšnější metoda kontrastů a srovnávání – proto ve většině případů dostala přednost. Metoda zachycení vzorců se osvědčila spíše při prvotním zpracování, kde napomohla k utřídění myšlenek, které jsem pak využila v rámci jednotlivých otázek ke stanovení kontrastů. Pokusím se tedy ze zjištěných výsledků analýzy stanovit hlavní názorový vzorec a proti němu postavit pro kontrolu názor opačný (kontrastní). Interpretaci doplním jednotlivými ukázkami rozhovorů, které jsem zvolila jako reprezentativní vzorky.

Pro větší přehlednost jsem rozlišila signifikantní části úryvků i barevně. Zelená by měla označovat většinový názor, červená pak zvýrazní, ty, které jsou s nimi v kontrastu. Oranžově jsem si označila výroky neutrální nebo prostě jen zajímavé v celkovém kontextu. Úvodní otázky jsou spíše informativního charakteru. U těchto typů otázek jsem použila jen jednu barvu ke zvýraznění důležitých úseků.

Otázka č. 1

- **Jak dlouho spolu s partnerem či manželem žijete?**

Respondentky žijí se svým partnerem ve společné domácnosti od 3 do 7,5 roku (v průměru 4,7 roku). Jejich rodinný život bychom tedy mohli považovat za stabilizovaný a můžeme předpokládat, že jejich názory odrážejí zkušenost, která by se dala vztáhnout i na většinu ostatní populace.

Lenka: „*Spolu jsme 8 let, z toho necelý rok manželé.*“

Lucie: „*4 roky*“

Veronika: „*5let*“

Petra: „*Celkově jsme spolu 7,5 roku, v manželství 3,5 let a předtím jsme spolu tak 2 roky – žili. Na venkově.*“

Hana: „*Čtyři roky*“

Otázka č. 2

- **Žijete ve společné domácnosti s rodiči nebo žijete samostatně?**

Účastnice výzkumu žijí až na jednu samostatně bez rodičů (nebo to vbrzku plánují), ale i v tomto jednom případě je to jen dočasný stav. Je možné v tomto výsledku vidět všeobecný trend ústupu od tradičnějších rodinných hodnot. Na druhé straně, pro takové stanovisko máme přece jen trochu malý vzorek. Je také nutné si uvědomit, že v některých případech nešlo jen o dobrovolné rozhodnutí, ale také o vnější vlivy mimo kontrolu respondentek.

Lenka: „Bydlíme *u manžellových rodičů*, je to na venkově.“

Petra: „No, zatím s otcem.“ *TAKŽE, BUDETE SE, JAK VÍM, STĚHOVAT DO NOVÉHO.*

Lucie: „*Bez rodičů sami*, žijeme ve městě, není to přímo centrum, ale je to vlastně ještě součást Zlína.“

Hana: „*Sami*, na venkově.“

Veronika: „*Asi tak 4 roky žijeme samostatně* ve Zlíně ve svém bytě.“

Otázka č. 3

- **V jakém časovém horizontu uvažujete o mateřství?**

Tab. 7: Časový výhled mateřství

Lucie	do 5 let
Lenka	do 3 let
Petra	do 1 roku
Veronika	hned
Hana	hned

Lucie: „V horizontu pěti let, což by bylo takové hraniční.“

Lenka: „Tak do tří let.“

Petra: „Do jednoho roku.“

Veronika: „*My neuvažujeme, my v podstatě už bysme dítě chtěli... jako že netlačíme na to, prostě až se to stane tak bude.*“

Hana: „*No už se snažíme skoro tři čtvrtě roku o miminko.*“

I když jsou odpovědi respondentek různé, nezaznamenala jsem u žádné z nich zvláštní známky váhání – na tom základě se dá soudit, že tuto otázku v minulosti zvažovaly a svůj názor mají teď už jasně daný.

Otázka č. 4

- **Odkládáte z nějakého důvodu mateřství? Pokud ano, jaký je to důvod?**

Tab. 8: Časový výhled mateřství a jeho důvody

Lucie	do 5 let	studium, kariéra
Lenka	do 3 let	finanční, studium
Petra	do 1 roku	finanční, bydlení
Veronika	hned	studium, bydlení
Hana	hned	finanční

Lucie: „*...odklad z důvodu školy a až získám trošku nějaké pracovní zkušenosti...*“

Lenka: „*Tak důvody byly určitě finanční a důvody, protože jsem donedávna studovala, takže to studium to blokovalo. Tak teď už je to reálné, už vím, že bych byla schopná to dítě zabezpečit.*“

Petra: „*Hlavně to bylo zajištění vlastního bydlení...*“

Veronika: „*...že se ještě pokouším dodělat si školu a že prostě bydlíme na hypotéku ...neoddalujeme to, prostě jenom, netlačíme na to, necháváme tomu volný průběh.*“

Hana: „*No možná finanční, teď jako už ne.*“

Jak se dá dnes předpokládat, v důvodech pro odložení mateřství převažují finanční. S tím jsou snad částečně ve vztahu i další časté důvody spojené s bydlením a kariérou. U mladších ročníků se dá předpokládat i odklad z důvodu studia (věk však nemusí být směrodatný - Veronika si v 28 letech také doplňuje vzdělání).

Otázka č. 5

- **Pobírala jste někdy sociální dávky? Například jako student? Myslíte si, že jsou naše sociální dávky dostatečné?**

Až na jednu respondentku všechny uvedly, že sociální dávky pobíraly, ale převážně v minimálním množství. U této otázky bude zajímavější zamyslet se spíš obecně nad tím, co řečeno nebylo. Podle některých indicií se dá soudit, že díky všeobecně rozšířené neinformovanosti si běžný občan neuvědomuje, jaké sociální dávky vlastně pobírá a nepobírá. V odpovědích jsou zmiňovány především přídavky na dítě („na studium“) a podpora v nezaměstnanosti nebo trochu specifitější sirotčí důchod. Snad přídavky na dítě, které k nim plynuly po celé jejich dětství, nevnímají jako přídavky své, ale přídavky pro své rodiče. Ale i pokud bychom toto stanovisko akceptovali, stále bychom našli dávky, které jsou brány jako samozřejmost (např. dávky nemocenského pojištění, pracovní neschopnost, ošetřování člena rodiny, důchody, apod.). Z tohoto zjištění vyplývá, že sociální síť je vnímána silněji v negativních životních situacích (ztráta zaměstnání, nedostatek financí na studium, úmrtí člena rodiny). Na druhé straně, v dnešní době je požadavek, aby sociální systém byl opravdu vnímán spíš jako „poslední záchrana“ (viz princip subsidiarity), takže se dá říct, že je tento mechanismus svým způsobem funkční.

Petra: „Myslím, že pro normální lidi, kteří pracují, jsou ty částky *docela nízké*, nýbrž žádné a pro lidi, kteří nepracují, jsou *až moc vysoké*.“

Lenka: „...z důvodu finančního, z důvodu vlastně schodku státního rozpočtu je to potřebné, protože ty dávky byly *celkem vysoké* některé.“

Hana: „Ne, *nezajistí to* tak studenty, jak to zajišťovalo před několika lety.“

Lucie: „Já se, popravdě se v tom až tak neorientuju, že bych věděla, jaké jsou přesně ty částky. Ale myslím si, že je jo, že *je to dostatečné*.“

Veronika: „A co se týká dávek teď, tak podle toho, jak si všichni okolo stěžují, *tak asi ne*.“

Názory dotazovaných na dostatečnost dávek se velmi různí. Ve své podstatě, co člověk, to jiný názor. Pokud bychom se přesto měli pokusit shrnout tyto různorodé názory, mohli bychom dospět k závěru, že sociální dávky jsou vnímány spíš jako nízké, zvláště vzhledem k minulosti. Zároveň jsou si však respondentky vědomy důvodů, proč tomu tak je a s trochou neochoty jsou tato fakta schopny akceptovat.

Otázka č. 6

- Víte, jaký je rozdíl mezi mateřskou a rodičovskou dovolenou?

Ministerstvo práce a sociálních věcí přistoupilo od 1. 1. 2012 k novele zákona o rodičovském příspěvku. Víte, v čem spočívají hlavní úpravy?

Víte kolik je maximální výše čerpání rodičovského příspěvku a jakým způsobem ho lze čerpat?

Jak se dalo předpokládat, vzhledem ke své situaci budoucích matek, je vidět, že se respondentky o tuto tematiku zajímaly. I když se jejich vědomosti liší od hrubých rysů až po podrobné znalosti, můžeme brát jako pozitivní věc, že pokud se dotýčná o dané téma zajímá, jsou potřebné informace dostupné. Na druhou stranu, je vidět, že například pojmy mateřská a rodičovská dovolená jsou vnímány jako jeden celek nebo spíš jako různé fáze jednoho procesu.

Lucie: „...zdá se mi, že vlastně mateřská a rodičovská dovolená je teda jak jsme si řekli něco jiného a myslím si, že tak *v běžném životě se to hodně stírá*, jako že vždycky se říká, jsem na mateřské, tak nevím, jestli je to jenom můj pocit nebo jestli se jenom mně se to tak zdá?“

Lenka: „Tak rozdíl – *mateřská*, na ní se nastupuje *před narozením dítěte* a na mateřskou má nárok žena, která pracovala vlastně 270 kalendářních dnů, *na rodičovský příspěvek má nárok každá žena*.“

Hana: „No tak mateřskou si myslím, že to nějak zaměstnavatel řeší s tou maminkou a tu rodičovskou podle domluvy se zaměstnavatelem, *je to jedno a to samé*.“

Petra: „Já mám právě pocit, že to bylo tak, že ten *rodičovský příspěvek* měl dělat celkově na tu dobu nějakou *220.000,- Kč*... ale nevím a právě to mě docela zajímá, jestli to záleží na výši výdělku předešlého, anebo, jak se matka na to cítí nebo prostě jak chce nechat mateřskou dovolenou dlouhou.“

Veronika: „Jo, tak *mateřská je vlastně něco jako nemocenská* a *rodičovská je vlastně daná nějak zákonem* a tam je nějaká dávka daná jako, že *od narození dítěte*. Mateřská je prostě, to co je z nemocenského pojištění a rodičovská je nějak od státu ze zákona, dávka nějaká.“

Je zřejmé, že dotazované se o své situaci informovaly v nedávné době, takže jejich informace zahrnují i novou právní úpravu zákona o státní sociální podpoře. Osvětu v tomto směru tedy můžeme pokládat za dostatečnou.

Co se týká maximální výše čerpání rodičovského příspěvku, odpovědi byly od poměrně přesných až po spíše odhadující:

Tab. 9: Odhad respondentek o maximální výši čerpání rodičovského příspěvku

Lucie	11 000 Kč
Lenka	11 500 Kč
Petra	14 000 Kč
Veronika	11 000 Kč
Hana	7 000 Kč

Otázka č. 7

- Víte, jaký je rozdíl mezi porodným, peněžitou pomocí v mateřství, rodičovským příspěvkem a přídatkem na dítě?

Otázka č. 8

- Tušíte, jak budete mít vysokou mateřskou a jakým způsobem se vypočítává?

Tady se držíme tématu předchozí otázky, a proto se nebude příliš lišit ani hodnocení. Prozkoumali jsme blíže povědomí o přesnější terminologii, ve které se budou muset budoucí matky dříve či později orientovat a to s podobným výsledkem – respondentky mají celkem dobrý přehled o jednotlivých dávkách, jen si potřebovaly ujasnit odbornější terminologii a rozdělení dávek. Tak se tyto termíny ujasnily i pro potřebu dalšího rozhovoru.

Veronika: „...takže *porodné nedostanu*, to vím, ... a *přídatkem na dítě ten taky nedostanu*. Já *v tom mám jasno*.“

Lenka: „Tak vím, že *je to 70 procent*, teď si nejsem jistá, jestli je to z čisté nebo hrubé mzdy, ale moc vysoká by asi nebyla.“

Petra: „*Porodné se vlastně, to taky teď nevím jak je, někdo mně říkal, že porodné je při prvním dítěti pouze*. A nevím ani tu výši.“

Hana: „*Porodné je že jak miminko vlastně porodí, tak dostane nějaké určité peníze, to porodné. Peněžitá pomoc v mateřství, že ji nějaký stát přispívá na to mateřství*.“

Lucie: „*Porodné to se vlastně vyplácí jednorázově u narození prvního dítěte té ženy a je to snad ve výši 13.000, - Kč, když má jedno dítě, když má více dětí tak je to vyšší částka, ale vlastně na to nemá nárok každý je to tam limitováno, že nesmí překročit nějaké příjmy rodiny, nějakou hranici té rodiny.*“

Sedmá otázka, ohledně výše peněžité pomoci v mateřství, byla ve většině rozhovorů dostatečně probrána už během diskuze nad předcházející otázkou, platí pro ni tedy stejné hodnocení a v některých rozhovorech se ukázalo být i zbytečným se k ní ještě vracet.

Otázka č. 9

- **Výplatu porodného byste zavedla plošně nebo podle příjmu, jak je to dnes?**

I když se jednotlivé budoucí matky vyjádřily různými slovy, v této otázce panuje nezvyklá shoda. Zdá se, že ženy chápou porodné jako jakousi reálnou podporu ze strany státu, která vyjadřuje jeho zájem o jejich situaci. Předpokládají, že v tomto by si matky měly být rovny bez ohledu na své příjmy. Je zajímavé, že netrvají na nějaké vysoké výši příspěvku, ale v každém případě by chtěly mít pocit, že jejich snaha je oceněna. Tomu uvědomění odpovídá i to, že by jim nevadilo, nedostávat porodné při třetím nebo čtvrtém dítěti.

Veronika: „*ať je třeba jenom 5000 Kč, ale pro každého*“

Lucie: „*Myslím si, že plošně, že by, i kdyby ta částka byla o něco nižší ta částka, ale plošně, tak určitě je to spravedlivější.*“

Petra: „*... nechala bych určitě porodné na první dítě, třeba v určité nějaké výšce, třeba příklad 15.000,- na druhé bych třeba dala už jenom třeba, já nevím 3000,-Kč, na třetí bych nedala už nic. A jako že nedělala bych rozdíl mezi finančně zajištěnými rodiči a nefinančně zajištěnými*“

Hana: „*...maminky, které chtějí třeba mít 3 děti, tak že by měly dostat a někdo, kdo má, což jsou naši romští obyvatelé, 5-10 dětí si myslím, že to už je zneužívání té mateřské.*“

Lenka: „*že určitě bych to nedávala neomezeně to porodné, ale dala bych to třeba maximálně na dvě, na tři děti. Ty tři bych dala strop, ale dala bych to třeba každé mamince, třeba bych to dala na těch 10.000, ne těch třináct,...*“

Z poměrně jednotného postoje respondentek nám vyplývá, že rušení porodného by mohlo být v konečném efektu spíš kontraproduktivní. Jistě se tím ušetří finanční prostředky, ale je

jasné, že tato dávka nemá jen funkci finanční podpory, ale měla by být vnímána i z psychologického hlediska, kdy ji žena bere jako reálnou podporu a ocenění od společnosti a státu. Se současnými restrikcemi má tato dávka spíš symbolický charakter, protože na ni málokterá matka dosáhne, ale její psychologický účinek je přesto stejný. Její kategorické zrušení by rozhodně bylo vnímáno velmi negativně.

Otázka č. 10

- **Česko má jednu z nejdelších mateřských dovolených v evropské unii - 28 týdnů. A v případě narození více dětí to může být až 37 týdnů. V České republice se nyní na mateřské vyplácí 70 procent z denního vyměřovacího základu (maximum je 28 890 korun). Zkrátila byste mateřskou o třetinu za cenu její 100 procentní výplaty?**

Je potěšitelné, že většina budoucích matek dává jednoznačně přednost času strávenému s dítětem před finančními výhodami. Můžeme tedy usoudit, že tato dávka je nastavená správně (jistě k tomu pomáhá i její poměrná zaužívanost, takže s ní budoucí matka může předem počítat). Ženy vnímají pozitivně podporu státu, který jim takto pomáhá v prvním nejnáročnějším období mateřství.

Lucie: „...prostě tam jde spíš o to, že má ten prostor na to *být s tím dítětem v tak nízkém věku.*“

Veronika: „Myslím si, že toho půl roku by mělo být takové to *zvyknutí si na to dítě a naopak, jako peníze jsou potřeba, ale.... Asi, asi ne myslím si, že takto je to v pohodě.*“

Lenka: „*Já bych to nechala tady tuto dávku tak jak je asi.*“

Petra: „*Já bych to nechala asi tak, protože si myslím, že v dnešní době stejně žádná holka do 7,5 měsíce nepracuje většinou jako, že ty holky odcházejí už dlouho před tím na neschopenku.*“

Hana: „*Já si myslím, že bych to zkrátila.*“

Otázka č. 11

- **Budoucí rodiče, kteří například studují nebo jsou nezaměstnaní, tudíž si nemohou platit nemocenské pojištění, nemají bohužel nárok na mateřskou dovolenou. Hned po porodu začne rodič pobírat rodičovský příspěvek, a to v nejdelším čerpání a to na čtyři roky. Je to správné?**

U odpovědí na tuto otázku jsem ocenila nahrávky rozhovorů, které mi připomenuly rozpaky, se kterými respondentky odpovídaly a které se v přepisu velmi těžko zachycují. Zdá se, že budoucí matky tento fakt vnímají jako určité znevýhodnění, ale v některých případech se tento jejich názor sváří s jejich sociálním uvědoměním, které jim říká, že nějaká penalizace by tu být měla. Jistý negativní vliv bychom tu mohli vidět v tom, že tento handicap by mohl nutit ženy mít dítě až v pozdějším věku, kdy budou alespoň výdělečně činné – zda je to dobře nebo špatně, nejspíš závisí na osobním názoru každého z nás.

Lucie: „...je to pro ně prostě znevýhodnění proč třeba *to potom oddalují to mateřství...*“

Lenka: „...tito lidé *by měli mít prostě nějakou tu nevýhodu*, když neodváděli do státu nějaké ty finance, ...“

Veronika: „...*Správné to pro toho člověka, který je v té situaci není. Ale zase by to bylo asi nespravedlivé vůči těm, kteří pracují, kteří mají nějaké odvody a všechno.*“

Petra: „Nevím, nepřemýšlela jsem o tom, protože jsem začala pracovat od osmnácti. Ale zas *myslím si, že by měli mít právo taky si určit, za jakou dobu ten svůj příspěvek vyčerpají...*“

Hana: „Ne, já si myslím, že za toto *musí hodně trpět jako od toho státu...* oni za to vlastně nemůžou, že nemají práci.“

Otázka č. 12

- **Myslíte si, že svobodná matka má více výhod v sociálních dávkách než matka, která žije s partnerem?**

Tady se respondentky většinou shodly v tom, že svobodná matka bude mít o něco vyšší sociální dávky, než matka, žijící v páru, ale shodly se také na tom, že tato výhoda je víc

než vykompenzována chybějící podporou ze strany partnera. Vypadá to, že s tímto mechanismem nemají dotazované žádný problém a vnímají ho jako spravedlivý.

Hana: „*Já si myslím, že maminka, která je sama, že je na tom hůř než ta maminka, co má toho partnera. Já si myslím, že když jsou na to dva, tak by měli být dva, ne jenom jeden to táhnout.*“

Lenka: „*...má ten příjem nižší, takže těch sociálních výhod využívá, ale určitě zase, výhody s tím, že není s partnerem, to taky není jako že výhoda.*“

Petra: „*Určitě ano...je opravdu sama, tak proč nemít těch výhod víc, jako samoživitelka, než když nežije s partnerem, tak jsou dva na to dítě.*“

Lucie: „*...určitě má, protože potom, už když je tam do toho zapojený ten příjem toho partnera, tak o spoustu těch výhod přichází, protože už se nevléze do toho limitu.*“

Veronika: „*...sociální dávky to je tak pomíjivé, že určitě ne. Dnes už snad nic neexistuje, na to aby ta matka byla zvýhodněná. Myslím, že dnes už ne.*“

Otázka č. 13

- **Souhlasíte s principem subsidiarity? Princip, podle něhož má být každá aktivita státu a společnosti jen podpůrná, tj. jen v takových úkolech, na jejichž řešení nemůže rodina stačit.**

Na tento problém jsem zaznamenala při jeho složitosti vzácně shodnou reakci. Respondentky v podstatě zcela souhlasí s tím, že by své problémy měl nejdříve každý řešit sám, než se obrátí na stát jako na poslední instanci. Také však jednotně a zdá se, že celkem logicky vznášejí námitku proti roli podpory daného jedince jeho rodinou – což v teorii zní rozumně, ale můžeme narazit na problematiku složitých rodinných vztahů, kdy příbuzný prostě nebude ochoten pomoci. V tom případě se dostane dotyčný do slepé uličky – kdo posoudí, zda je jeho rodina schopna pomoci? A jsou také stěží představitelné potřebné mechanismy, kterými bychom je k tomu mohli přinutit. Zdá se, že i když v teorii tento princip působí velmi logicky, jeho zavádění do praxe stále ještě zdolává nejedno úskalí – snad mu nebudou osudná.

Lucie: „*...jestli prostě rodina je schopna pomoci nebo ne, kde je ta hranice, prostě takové mně to přijde - nejasné nastavení, no jako, kdo to prostě objektivně posoudí,...*“

Hana: „*Myslím, že rodiče mají svůj život a my máme svůj život, ...*“

Petra: „*že si ten člověk za to může sám, tak asi at' si pomůže taky sám. Každý se musíme postarat sám o sebe, tak proč by se stát měl první starat.*“

Lenka: „*...je to těžké tato otázka, protože si samozřejmě myslím, že by se první měla postarat rodina, potom stát, ale záleží také, jaké jsou vztahy v té rodině, ne každá rodina by se dokázala postarat o člena své rodiny.*“

Veronika: „*Myslím si, že je to hezké, nejdřív se postarej ty, něco dokaž ty, ale myslím si, že každý ty možnosti nemá, každý nemá tu rodinu, každý nemá tu schopnost se o sebe postarat sám, at' jsou to zdravotní problémy, at' je to cokoli a přesto na ty lidi nátlak je. V podstatě ano, ale...*“

Otázka č. 14

- **Hovoříte s partnerem o budoucím rodičovství a rozdělení rolí při péči o dítě?**

Je vidět, že v dnešní době je to běžná otázka, kterou páry už předběžně řeší a na svých rolích se celkem shodnou. Převládá klasický model rodiny – žena, pečovatelka a muž živitel. I přes mnoho moderních teorií se nezdá, že by se touto rolí ženy nechaly nějak frustrovat. Samozřejmě počítají s aktivní rolí a podporou otce, ale hlavní část péče o dítě jsou obvykle rozhodnuty nést. Je pravděpodobné, že tato shoda je zapříčiněna i vybraným vzorkem respondentek, které všechny žijí se svými partnery a automaticky přejímají rodinné role, které mají zafixovány od dětství (což samozřejmě rozhodně není bráno jako zápor).

Hana: „*No, hovoříme a hodně často. ... matka se bude starat o dítě a on bude sedět doma na gauči.*“ (Hana brala svou roli trochu s nadhledem)

Lenka: „*...nepřipadá v úvahu, aby tatínek šel na rodičovskou, ale samozřejmě nějaká ta péče o dítě by musel podstoupit. (Smích)*“

Petra: „*...snažíme se nějak to trošku dát dohromady, protože se to opravdu blíží, ale myslím, že skutečnost bude úplně jinší než teorie.*“

Veronika: „*Pochopitelně. Ale někdy mám pocit, že více mluvím já.*“

Lucie: „*Jo, už jsme se o tom určitě bavili, spolu.*“

Otázka č. 15

- Co si myslíte o „otcovské dovolené“ a v jaké situaci myslíte, že by byla vhodná?

Odpovědi na tuto otázku se nesou ve velmi podobném duchu. Každá z dotazovaných připouští případnou vhodnost otcovské dovolené. Upozornila bych na to, že jako důvod bez výjimky uvádějí jen finanční motivy (nezaměstnaný partner – partnerka s lukrativním zaměstnáním, apod.). Na druhé straně jsou si vědomy nezastupitelné role matky minimálně v prvních měsících života dítěte.

Hana: „Že to je zesměšňování těch tatínků... maminka by si to měla užít, *když si to odrodí tak by se měla starat*, tatínci by měli spíš vydělávat peníze.“

Lenka: „Tak já nic *proti otcovské dovolené nemám*, záleží to vlastně na těch partnerech, jak si to mezi sebou ujasní, kdo chce o dítě pečovat.“

Lucie: „...že určitě to není nic nereálného... *otcovská dovolená proč ne*, myslím si, že muž se také dovede postarat o dítě, když chce... kdy je ten muž nezaměstnaný, tím, že třeba žena měla to zaměstnání perspektivnější a měla tam větší tu jistotu výdělku.“

Veronika: „...jsem zastáncem mateřství, jako *matka je prostě matka*... může partner přijít o práci ne vlastním zaviněním, bude doma, jako nebráním se tomu myslím si, že otec dítěte by měl být ve stejné rovině jak matka, ale minimálně toho půl roku určitě ne, určitě by u toho měla být matka, neřešit jestli chlap bude na mateřské, nejsem toho zastáncem, ale *pokud si to někdo takto zvolí a vyhovuje mu to, tak proč ne*.“

Petra: „I ten chlap si může užít, jako s tím dítětem *nemusí to být všechno vždycky jen na matce*... žijeme v 21. století, je to úplně jako že normální, před 50 roky by to asi nikdo nepochopil, ale v dnešní době mně to přijde úplně normální.“

Na základě váhavosti odpovědí a někdy i pracného hledání správného stanoviska bych se odvážila malé analýzy. Zdá se, že matky se podvědomě touží o dítě postarat – je koneckonců těžké bojovat s přirozeným instinktem. Žijeme, ovšem v moderní společnosti, která má nutně jisté standardy, které její členové musí dodržovat – to není žádné pokrytectví, je to prostě společenský vývoj. Rovnost pohlaví postupně přináší i rovnoměrnější rozdělení rodičovských rolí a v extrémnějších případech může dojít až k jejich výměně (nakonec je logické, že pokud je žena – živitelka, nutně by měl existovat i muž – pečovatel). Přesto jsou tyto dva názory v protikladu a z toho plyne jistá váhavost.

Ženy se tedy touží starat o dítě, ale je jim jasné, že tato role bude sdílená a záleží na okolnostech, jak se vyvine. Je vidět, že si trochu vypomáhají finančním faktorem, který jim pomáhá smířit se s možností otcovské dovolené i v jejich případě. A je také očividné, že si otcovskou dovolenou mnohem snáze představují v obecné rovině nebo u někoho jiného, než právě u sebe. Samozřejmě je tuto analýzu nutné brát přinejlepším jako trend, ze kterého se jistě najde nejedna výjimka.

- **Dovedete si svého partnera představit, jak pečuje o vaše dítě?**

Dotazované na rodičovské schopnosti svých partnerů pohlížejí s různou mírou despektu (i když by se dal považovat spíš za automatickou reakci – viz předchozí úvaha). Nakonec připouštějí, že pokud by nebylo zbylí, dokázaly by se smířit i s touto situací. Přesto je vidět, že by to některé z nich nesly těžce.

Hana: „*Ne, on je sám dítě.*“

Lenka: „*Já určitě ne. Určitě ne celodenně.*“

Veronika: „*No podle toho jsem si ho vybírala... to je důležité v našem vztahu, že mu v tomto věřím, že prostě jo.*“

Petra: „*No možná od toho roku jo, ale určitě třeba ne hned od toho šestinedělí nebo tak ihned po narození, to určitě ne.*“

Lucie: „*Jako určitě ta matka je tam potřebná, jako zvlášť v tom úplně nízkém věku, ale potom když je to dítě trošku už starší, tak myslím si, že jsou situace, kdy je to lepší...*“

Otázka č. 16

- **Kolik procent rodičovských dovolených si myslíte, že tvoří dovolené otcovské?**

Odhad respondentek byl většinou nadsazený. Dalo by se soudit, že informovanost o této otázce je tak nejen dostatečná, ale možná by se dala označit i za trochu přepjatou. Je jistě dobré o této možnosti vědět, ale z odpovědí je vidět, že se představy vzbuzované těmito dobře míněnými informacemi rozcházejí se skutečností.

Tab. 10: Odhad respondentek o procentu otcovských dovolených

Petra	1 %
Lenka	5 %
Lucie	8 %
Veronika	10 %
Hana	15 %

- **A myslíte si, že je tato tendence klesající nebo stoupající?**

Odpovědi se shodují na mírně stoupající tendenci. Vzhledem k tomu, že skutečná tendence je spíše stagnující, potvrzuje se nám stanovisko z předchozí otázky, že tento dojem je z části uměle vytvořený. Je možné, že na tomto obrazu se podílejí i běžná média, pro která je občasná otcovská dovolená zajímavým tématem a jsou tedy více „vidět“ než obyčejné mateřské dovolené, probíhající dnes a denně.

Hana: „Já si myslím, že někteří jedinci jsou pohodlní, že *jich přibývá*.“

Lenka: „Myslím si, že *stoupající*, že dříve to bylo ještě méně, nebo dříve nevím, jestli to vůbec šlo.“

Lucie: „měla jsem za to, že je tam nějaká aspoň *mírná rostoucí tendence*, ale 1 procento je fakt málo.“

Veronika: „...ted' se to kupí kvůli těm pracím, takže *určitě stoupající*, že prostě ta rovnocennost, rovnoprávnost se někde projevuje, takže spíše stoupající.“

Petra: „...pomalu *lehce stoupající* a jako doufám, že bude i víc stoupající, protože si myslím, že dnešní muži si pořád neuvědomují, co je to se postarat o dítě, že to berou na takovou docela lehkou váhu.“

Otázka č. 17

- **Matky při pobírání rodičovského příspěvku mohou pracovat, ovšem hledají práci hůře, protože zaměstnavatelé nenabízejí zkrácené pracovní úvazky a tvrdí, že matky mají nižší pracovní nasazení. Souhlasíte s tímto názorem nebo se jedná o zažitý předsudek?**

Tuto problematiku vidí budoucí matky celkem realisticky. Jsou si vědomy, že matka, pokud se chce o dítě opravdu starat, má v pracovním nasazení určitý handicap. Jednotně ale také péči o dítě vnímají jako společenský přínos, který by měl být zaměstnavatelem náležitě zohledněn. V současné době se jedná o právních úpravách, které by mohly pomoci těm, kdo zaměstnávají matky s dětmi, ale prozatím jsou jen v oblasti plánů. Postoj případného podnikatele se jistě dá pochopit – práci, kterou neodvede žena pečující o dítě, musí odvést někdo jiný a určitě bude chtít být zaplacen. Tady by pak měla zasáhnout sociální síť, řízená státem. Zdá se však, že v této oblasti by se stále ještě daly najít nějaké rezervy. Respondentky se také zmiňují o důležité roli rodiny, která v této oblasti může hodně pomoci (zdá se, že aspoň v tomto případě funguje systém subsidiarity celkem dobře i v rámci rodiny), ale je to faktor, na který se asi nedá spolehnout jako na jistotu. Přispívá k tomu i zvýšená hranice odchodu pracujících do důchodu – s nadsázkou bychom mohli říct, že povede ke „kritickému nedostatku babiček“.

Veronika: „...*skoro každá, kterou znám tak musela řešit jinou práci, protože hledají 1 směnu, ranní směnu, nejlépe o víkendy ne. Ale zase bych řekla, že to je individuální, na možnostech, na rodině apod. Takže nedokážu říct, jestli je nebo to není předsudek.*“

Lenka: „...*matky na mateřských nebo celkově matky jsou znevýhodňované u zaměstnavatelů, protože je jim jasné, že ta matka nebude schopna prostě stoprocentně kdykoli prostě pracovat... ale rozhodně si nemyslím, že by byla jako méně výkonná.*“

Petra: „...*s tímto souhlasím, protože u nás jako že v práci pár holek je a je tam opravdu problém s tím, že dítě je nemocné, potřebuje s ním zůstat doma, potřebuje později přijít do práce, jako vždycky, teď ten zaměstnavatel už si vybírá, jestli ta matka má malé děti nebo odrostlé děti nebo žádné. Jo jako v dnešní době to tak je, dřív to šlo prostě. Já si osobně pamatuju, že mamka nás vodila do školky a teprve potom jezdila do práce k zaměstnavateli, to jako prostě jí to dovolil, teď si myslím, že by to byla někde výjimka, kdyby to tak zaměstnavatel takto toleroval.*“

Lucie: „*Já si myslím, že je to předsudek a že tohle je asi největší problém prostě celé této oblasti, protože ta žena je tady tímto momentem podle mě omezena celý život... a že ty ženy jsou schopné se takhle zařadit a ti zaměstnavatelé by jim měli dát ten prostor...*“

Hana: „...*já si myslím, že ty maminky se snaží nějaké ty peníze vydělat.*“

Takže by se celý problém dal shrnout tak, že v současnosti nezbývá než čekat, jak zareaguje naše zákonodárství v oblasti sladění péče o dítě a zaměstnání.

Otázka č. 18

- **Kromě klasických mateřských škol už dnes fungují i firemní školky pro děti zaměstnanců. Do budoucnosti se uvažuje i o zřizování tzv. dětských skupin – jejich založení je mnohem snazší a nevyžadují kvalifikované pracovníky, ale mohou pečovat jen o několik dětí. Která varianta by byla ideální právě pro vaše dítě?**

Nejvíce sympatická byla dotazovaným myšlenka firemní školky. Budoucí matky vidí výhody v tom, že o dítě je pečováno v jejich blízkosti, oceňují i to, že znají rodiče dětí, se kterými jejich potomci přicházejí do kontaktu, a při tom není ztracena ani výhoda klasické mateřské školky spočívající v dostatečně kvalifikované péči o děti. Je pravdou, že v blízké budoucnosti mohou firemní školky běžným stěží konkurovat, protože jejich založení je běžnější jen ve velkých firmách a nemůžeme tedy očekávat velké rozšíření. Začíná se však místy blýskat na lepší časy v tom, že v některých případech se bylo schopno dohodnout několik menších firem na provozu společné školky. V tomto trendu by mohla být reálná naděje do budoucna. Na dětské skupiny zatím respondentky pohlížejí s nedůvěrou v rozsahu pohybujícím se od úplného odmítnutí po připuštění jako poslední možnosti. Obavy mají především z nekvalifikovanosti žen, které se o děti starají. Tato forma péče o dítě je u nás zatím nezvyklá, takže se taková reakce dá očekávat, koneckonců i na úrovni MPSV ČR se jedná zatím spíš o pilotní projekt, který teprve čeká na své vyhodnocení a případné uvedení do praxe.

Hana: „*A nemyslím si, že by se mně někdo cizí měl starat o moje vlastní dítě, že radši bych ho svěřila té školce než tomu cizímu člověku.*“

Lenka: „*Asi do té klasické mateřské školky...a kdyby byla možnost té firemní školky tak určitě bych taky uvažovala.*“

Petra: „*...firemní školka nemusí být vůbec špatná, jako že člověk ví, kde to dítě je, s kým, s jakými dětmi, zná jejich rodiče.*“

Veronika: „*...kdyby byla možnost firemní školky, myslím, že by to bylo mnohem lepší. Zaprvé se ty děti možná i častěji navštěvují, protože se maminky se znají... nějaká skupina, to si neumím teď představit, ale říkám zase v budoucnu, než moje děti půjdou do školky, tak třeba bude hodně firemních, to by se mně zamlouvalo. Firemní školky, menší školky,*

aby třeba byly školky na každém sídlišti, abych dítě nemusela vozit přes půl města. Třeba takhle, aby to bylo aspoň vyřešené, ne velké komplexy, ale spíš menší útulné školky.“

Lucie: *„Tak určitě je lepší, když se o to dítě stará někdo kvalifikovaný, ale na druhou stranu je prostě těch školek málo, je s tím problém, je jejich nedostatek. A už když už by matka měla nějakou jistotu, že v té firmě kde pracovala a bude dál pracovat je **tahle možnost tak určitě je to plus**, samozřejmě asi je potřeba si zjistit třeba nějaké reference.“*

Otázka č. 19

- **Víte co je to pěstounská péče?**

Z některých odpovědí vyplývá, že pěstounská péče v obecném povědomí částečně splývá s pojmem adopce. Ale je také zřejmé, že pokud se někdo o toto téma zajímá (což se u budoucích matek dá předpokládat), není problém se dostat ke správným informacím.

- **Máte představu jakou peněžní částkou je péče pěstouna oceňována?**

Respondentky částky podcenily až na Lenku, která se jediná přiblížila skutečnosti. Přesto, že se tyto informace dají zjistit, nejsou podrobnosti příliš medializované, i když pěstounská péče samotná celkem známá je. Výsledek se tedy nedá označit za překvapující.

Tab. 11: Odhad respondentek o výši dávek pěstounské péče

Petra	3 000 Kč
Lenka	10 000 Kč
Lucie	3 000 Kč
Veronika	netuší
Hana	5 000 Kč

- **Podporujete záměr MPSV vytváření pěstounských rodin a rušení ústavní výchovy?**

Odpovědi dotazovaných se dají označit za kategoricky zamítavé. Ale při bližším pohledu, zjistíme, že zamítavý postoj se vztahuje především k překotnému rušení ústavní péče. Idea pěstounské péče je respondentkám blízká (pokud stát zaručí výběr kvalitních pěstounů). Obavy pak plynou například z toho, že nebude dostatek pěstounských rodin. Je

poukazováno třeba na to, že péče o dítě, ke kterému není právní vztah a které může být tomu, kdo se o ně stará kdykoli odebráno, může být psychicky náročná a ne pro každého je jednoduché zpřetrhat citové vazby, které během soužití vzniknou (pokud nevzniknou – je to vhodný kandidát na pěstounskou péči?). Jistě také existují děti, které se do pěstounské péče svěřují s obtížemi (postižené děti, různě handicapované nebo jen prostě extrémně nepřizpůsobivé). Takové děti se přes nejlepší vůli v budoucnosti bez ústavní péče nemusí obejít. Je tu také ještě jedno hledisko pro ústavní výchovu a to je stabilita prostředí. Je otázkou, zda je pro dítě lepší stabilní ústavní prostředí, třeba bez rodičů, nebo, v horším případě, vystřídání několika pěstounských rodin, ve kterých si beztak nestačí vytvořit citové vazby, opravňující samotný jejich vznik.

Hana: „*Já si myslím, že by první stát měl odzkoušet, jestli by se osvědčili jako rodiče, já si myslím, že každé dítě má nárok na rodiče.*“

Lenka: „*...určitě ne, protože těch dětí je spousta a myslím si, že to není příliš vhodné, ty ústavy jsou tady u nás tak zaběhnuté, sice... já si myslím, že i ten ústav prostě tomu dítěti toho může spoustu dát.*“

Petra: „*No spíš bych s tím moc nesouhlasila, protože pokud to dítě pořád není jak kdyby Vaše a oni si ho vlastně můžou, kdykoli vzít a začíná tam ten citový vztah, nedokážu si to představit...*“

Veronika: „*...nedokážu posoudit, ale zase co se týká vytváření pěstounských rodin, kdo to bude posuzovat, kdo bude určovat, který člověk je špatný, který dobrý, dítě, aby vyrůstalo v jednom ústavu, po celou dobu a mělo nějaké zázemí než, aby vystříдалo 5 pěstounských rodin během svého života.*“

Lucie: „*Ne, nesouhlasím... kdyby se zrušily ústavy tak nebude tolik těch pěstounských rodin, aby prostě všechny ty děti tam mohly být začleněné, navíc prostě v těch ústavech často bývají děti handicapované s nějakým určitým problémem.*“

- **Za jakých okolností byste se stali sami pěstouny?**

Z přepisu se těžko poznává emotivnost jednotlivých reakcí, které jsou zřejmější na záznamu. I proto se špatně shrnují velmi rozdílné odpovědi, odpovídající té které respondentce.

Hana: „*Já určitě.*“

Lenka: „*Já si myslím osobně, že asi na to tu povahu nemám.*“

Petra: „*Asi ne, protože bych měla strach, že mně to dítě někdy někdo může vzít.*“

Lucie: „*Tak, určitě kdybych měla vzdělání spojené třeba s nějakou pedagogikou... nevyklučovala bych to.*“

Veronika: „*Ted' ne, myslím si, že možná bych nad něčím takovým přemýšlela, kdybych třeba byla sama, kdybych nemohla děti mít a měla již pokročilejší věk nebo měla již děti odrostlejší...*“

Pokud bych přesto měla vyvodit nějaký závěr, zdá se mi, že vzhledem k povaze vybraného vzorku (budoucí matky) ještě na tuto otázku nemají vyhraněný názor. K jeho stanovení jim zatím chybí dostatečná zkušenost a jejich odpovědi svědčí spíš o snaze toto téma odsunout na pozdější dobu (což vzhledem k nedostatku zkušeností vypadá jako podvědomě zdravá reakce).

Otázka č. 20

- **Co by podle vás zvýšilo porodnost? Služby hlídání dětí, firemní školky, flexibilní pracovní doba, vysoké porodné?**

Jak se dalo očekávat, odpověďmi se jako červená nit táhne téma finančního zabezpečení – ať už z hlediska sociálních dávek nebo celkové ekonomické situace státu. Za další důvod bychom mohli označit obavu o zaměstnání. Jak o samotný návrat po rodičovské dovolené, tak sladění péče o dítě s pozicí v práci (tady se opět mluvilo o dříve diskutovaných firemních školkách). Okrajově se zmínily i o občasných problémech s bydlením.

Hana: „*Vyšší dávky... by stát měl přispět několika více tisíci, aby se do toho ty maminky jak kdyby vložily.*“

Lenka: „*Tak určitě zvýšení těch sociálních dávek, jako že porodného, rodičovské to určitě ovlivňuje, celkově ta situace v tom státu taky ovlivňuje tu porodnost.*“

Petra: „*Asi bych trošku zvýšila ty sociální dávky, protože opravdu sociální dávky jsou myslím si velice nízké, ze sedmi tisíc, aby žena živila sebe a ještě dítě...*“

Veronika: „Myslím si, ale že spousta mamin *se bojí právě o tu práci*, takže kdyby byly třeba nějaké *firemní jesličky, firemní školky*, kdyby se to nějak rozrostlo a byly tady ty možnosti těch menších školek, tak si myslím, že by to byla velká podpora.“

Lucie: „... hlavním problémem je, že je *špatná ekonomická situace obecně*, a že mnozí lidé, což je správně, protože zas naopak někteří o tom tak nepřemýšlí, že prostě oni třeba tu podporu, když je to dítě malé tak nějakou mají, jenomže potom čím je starší...“

Ekonomické hledisko bylo jasně dominantní a celkově shrnuto by se nemuselo nutně jednat o silný systém sociální podpory, spíš o celkovou ekonomickou stabilitu, která by nastávající rodině zaručila potřebnou jistotu v budoucnosti.

Otázka č. 21

- **Slyšela jste už někdy o projektu APERIO?**

Bohužel se splnil můj předpoklad, že tento projekt, ač zajímavý, není příliš známý. Na jednu stranu bychom se tomu divit nemuseli, z druhého pohledu, v dnešním internetovém věku, kdy není problém si cokoli najít v síti – a můžeme celkem předpokládat, že jako budoucí matky se mé respondentky o toto téma aktivně zajímaly – je skutečnost, že se s natolik specializovaným projektem úplně minuly přinejmenším zajímavá. V každém případě, teď už dotazované alespoň ví o jeho existenci a snad jim to bude v budoucnosti k užítku.

Otázka č. 22

- **Kolik dětí plánujete?**

Hana: „Dvě, ale budu mít tři.“

Lenka: „Dvě až tři.“

Petra: „Zatím plánujeme dvě, zatím jedno, pak uvidíme, ale určitě bysme chtěli dvě nechtěli bysme jenom jedináčka.“

Veronika: „Já nevím, tak záleží, jak to půjde, jak to bude z prací. Můj sen byl vždycky tři děti, ale to bude na té ekonomické stránce asi, jako když bych měla mít nějaké problémy, tak ... ideální dvě, minimálně dvě bych chtěla.“

Lucie: „Dvě plánuji.“

Tab. 12: Plánovaný počet dětí respondentek

Petra	2 děti
Lenka	2 – 3 děti
Lucie	2 děti
Veronika	2 děti
Hana	2 – 3 děti

- **Pokud byste se nemusela ohlížet na finanční situaci, bylo by to jiné?**

Tato závěrečná otázka neměla sloužit pouze k uzavření a odlehčení celého rozhovoru, zamýšlela jsem ji i jako otázku kontrolní. Chtěla jsem se ujistit, zda vlivy finančních okolností, které jsme mohli pozorovat během celého rozhovoru, jsou skutečně tak kardinální, nebo se jimi respondentky spíš snaží zamaskovat jiné vlivy. Můžeme si tak částečně ověřit validitu celého výzkumu. Vzhledem k tomu, že odhad respondentek, týkající se počtu dětí v ideální finanční situaci, se aspoň o něco zvýšil (byť třeba jen pomohl ke změně, kdy budoucí matka váhala mezi dvěma čísly), můžeme s jistotou potvrdit, že ekonomická stabilita je pro počet narozených dětí velmi důležitá. Protože se společnost budoucí matce snaží vstřípnit zodpovědnost, a to nejen k dítěti, je tato situace jen logickým důsledkem. Musíme však věnovat pozornost i tomu, že i když tu nárůst odhadu je, není zas až tak dramatický. Z této skutečnosti se dá odvodit, že i když je finanční faktor nepopíratelně důležitý, stále je jen jedním z mnoha faktorů. Můžeme tedy pozorovat klesající statistickou křivku, ale nevystačíme si s pouhou extrapolací a dá se s jistotou předpokládat, že pod určitou hranici, vymezenou dalšími faktory, neklesne.

Tab. 13: Plánovaný počet dětí respondentek a jejich počet v ideální finanční situaci

Petra	2 děti	2 – 3 děti	↑
Lenka	2 – 3 děti	3 děti	↑
Lucie	2 děti	2 – 3 děti	↑
Veronika	2 děti	3 děti	↑
Hana	2 – 3 děti	2 – 3 děti	=

5.3 Vyhodnocení dílčích výzkumných cílů

- **Zjistit informovanost matek o pojmech sociální politiky týkajících se rodičovství.**

Vzhledem k samotnému faktu, že se jedná o budoucí matky, se respondentky podle očekávání o tyto informace již zajímaly. Jejich znalosti by se tak daly označit za nadprůměrné (rozhodně alespoň oproti běžnému člověku, který se v pozici budoucí matky nenachází). Nedostatky byly vidět spíše v technické terminologii – například splývání pojmů mateřské dovolené a rodičovské dovolené. Protože je jejich situace pro ně logicky celkem nová, byla na dostatečné úrovni i aktuálnost znalostí. Samozřejmě se úroveň přehledu i tak různila od povšechného až po detailní. Dá se z toho však odvodit, že pokud se budoucí matka o toto téma intenzivně zajímá, informace jsou dostatečně dostupné, což je rozhodně pozitivum.

- **Prozkoumat názor na systém a dostatečnost výše sociálních dávek v rodičovství.**

Celým rozhovorem se táhne tu skrytě, tu otevřeněji téma nedostatečných financí. Budoucí matky chápou nezbytnost úsporných opatření, zároveň však nesouhlasí s úsporami „za každou cenu“. V tom, že se chystají přivést dítě na svět je neoddiskutovatelný společenský přínos, jenže v dnešní době zároveň také jisté finanční riziko. Nejistota je tu vždy, ale kdy převáží jeden faktor nad druhým? Princip subsidiarity ve vztahu k rodině shledávají sice teoreticky správným, v praxi však ne vždy prosaditelným. Tady by měl, alespoň jako poslední instance, zasáhnout stát, ale právě díky nekonečné řadě „úsporných“ opatření, cítí, že se na tento pilíř již nedá plně spolehnout. Jistě se najdou správné kroky, jako například pružné nastavení rodičovského příspěvku, ale jsou tu i lapsy v podobě pokusu o kategorické zrušení porodného, na které dnes již beztak málokterá matka dosáhne a tak má roli spíše psychologické podpory. Shrnutí by tedy mohlo znít tak, že regulace je jistě nezbytná, ale zrovna v této oblasti, bez které by se stát zcela jistě neobešel, by mohlo jít i o úspory na nepravém místě.

Tyto závěry potvrdil také jen několik dnů starý průzkum SANEP (Střediska analýz a empirických průzkumů) „Snižující se porodnost“, kde jako hlavní příčinu nízké porodnosti uvedli respondenti (29,4%) špatnou finanční situaci mladých rodin, na druhém

místě byla nedostatečná sociální podpora pro rodiny s dětmi (24,2%) a třetí příčku zaujal kariérismus (15,8%). (Středisko analýz a empirických průzkumů, 2012, [online])

- **Co si budoucí matky myslí o otcovské dovolené.**

Povědomí o otcovské dovolené je evidentně rozšířeno dostatečně. Dokonce se tu setkáváme se zajímavým jevem, kdy je díky nadměrnému přísunu informací považováno za mnohem běžnější, než tomu ve skutečnosti je. A z odpovědí respondentek je celkem zřejmý důvod. I když se role pohlaví v péči o dítě postupně vyrovnávají, matky si svou roli přesto instinktivně hájí (to samé samozřejmě dělají i muži, čímž je v jejich stanovisku podporují). Logika a vývoj společnosti nám říká, že na rozdíl od dnešního stagnujícího počtu otcovských dovolených by jich v budoucnu mělo přibývat, ale z těchto zjištění plyne, že i když ochota společnosti tu je, bude to ještě běh na dlouhou trať.

Z průzkumu internetových diskuzí vyplývá také stanovisko, že přes veškeré proklamace není otcovská dovolená zdaleka podporována tak, jak by se mělo zdát. Příkladem by mohl být neschválený balíček prorodinných opatření, která v roce 2008 navrhoval Petr Nečas (tehdy ještě ministr práce a sociálních věcí). Ten zahrnoval mimo jiné i otcovskou dovolenou – možnost čerpat jeden týden dovolené po narození dítěte. Negativní vliv na možnosti otcovské dovolené mají také nižší zaměstnanost žen oproti jiným státům a rozdíly v příjmech žen a mužů. (MPSV, 2008, [online])

- **Analyzovat postoje respondentek k jejich návratu do zaměstnání a s tím spojenou předškolní péči o dítě, zaměřit se na otázku firemních školek.**

Na opětovné začlenění se do pracovního procesu pohlížejí budoucí matky s jistými obavami. Objektivně připouštějí, že zaměstnávání matek je o něco problematičtější než je tomu u průměrného zaměstnance, ale nedá se pochybovat ani o jejich námitce, že péče o dítě by neměla být takto penalizována a záruku by v tomto směru měl poskytnout především stát správným nastavením zákonů. Podrobněji jsme se zaměřili na firemní mateřské školy. U respondentek se tato alternativa ke klasické školce setkává s velmi kladným ohlasem. Podle nich se zde může setkávat kvalifikovaná péče s osobním přístupem. Jen doufají, že se bude dařit jejich včasné zavádění do praxe. Jistě je zapotřebí vzít v úvahu, že zkoumáme názory budoucích matek, takže tato optika může být trochu zúžená. I když firemní školky jsou bezpochyby přínosem, jinak je může vnímat například jejich bezdětná kolegyně, která bude mít pocit, že firma na provoz školky přispívá i z jejich

peněz nebo zaměstnavatel, který bude muset překonat nejednu legislativní překážku, aby školka mohla vzniknout, nemluvě o samotném fungování. Doufejme, že jsou to jen dětské nemoci a časem budou tato zařízení fungovat hladce, jako je tomu v mnoha evropských zemích. Myšlenka dětských skupin je oproti tomu přijímána celkem chladně. Dotazované se obávaly hlavně nekvalifikovanosti vychovatelek. Tento projekt je však zatím spíš v experimentální fázi, takže se ještě může vyvinout i jiným směrem.

- **Určit míru znalostí, týkajících se pěstounské péče, zjistit i podrobnější názory.**

Informovanost o pěstounské péči je mezi respondentkami na překvapivě dobré úrovni. Někdy dochází k jemnému setření rozdílu mezi pěstounskou péčí a adopcí, ale je to opět spíš jen záležitost terminologie. Myšlenka pěstounských rodin si našla dostatek zastánců i v našem vzorku, ale když přišel v rozhovoru na řadu plán MPSV na úplné nahrazení ústavní péče tímto institutem, sešlo se mnoho argumentů i na její obhajobu. Dotazované se obávají, že není dost dobře možné zajistit dostatečný počet kvalitních pěstounských rodin, navíc se schopností přijmout každé dítě bez výjimky. Jejich námitky nebyly možná fundovaně formulovány, ale měly nepopíratelnou logiku. V závěru se otázka o případném budoucím pěstounství dotazovaných ukázala být trochu citlivější, jistě i kvůli tomu, že vzorek tvoří právě budoucí matky.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem shrnula teorii, související se sociální politikou státu ve vztahu k rodině. Navázala jsem pak výzkumem názorů budoucích matek na její adekvátnost.

V teoretické části mé práce se zabývám v úvodu tématem sociální politiky spojené s probíhajícími sociálními reformami a dále se zaměřuji se na rodinnou politiku České republiky. Další oblast byla zaměřena na objasnění pojmů - rodina, rodičovství, mateřství, otcovská dovolená a problematiku předškolní péče o dítě. V poslední kapitole předkládám uceleně systém dávek státní sociální podpory i s aktuálními úpravami platnými od 1. 1. 2012.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda jsou budoucí matky dostatečně informovány o rodinné politice státu a do jaké míry jim vyhovuje. Během kvalitativního výzkumu se mi, za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, podařilo nalézt uspokojivé odpovědi. Dozvěděla jsem se, že informovanost o sociálních otázkách spojených s péčí o dítě je i přes pravidelné reformy a novelizace na dobré úrovni, chyby se objevují spíše jen v úrovni terminologie. Není také problém pro budoucí matky chybějící informace bez větší námahy dohledat. Průzkum spokojenosti s angažovaností státu v rodinných otázkách však už stejně pozitivně nevyzněl. V dnešní době by se snad dal jiný výsledek jen stěží očekávat. Z podrobnější analýzy ale vyplynul zajímavý fakt, že i když samotné finance jsou pro budoucí matky jistě důležité, mnohdy je negativněji vnímán spíše nezájem státu, díky kterému se pak mateřství může zdát spíše handicapem než radostí. Respondentky chápou, že sociální systém dnes nemůže fungovat jako všudypřítomná berlička, ale přivítaly by, kdyby se mohly plně spolehnout aspoň na jeho funkci záchranné sítě, i kdyby jen jako poslední instance.

Přínosem mé práce je jistě to, že se mi podařilo prokázat funkčnost informačního systému v oblasti sociálních otázek. Výsledky hodnocení sociálního systému nejsou překvapením, ale podařilo se poukázat na některá zajímavá fakta.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. Ostrava: ANAG, 2004. 223 s. ISBN 80-7263-217-5.
- [2] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady*. 12. aktualiz. a dopl. vydání. Olomouc: ANAG, 2008, 223 s. ISBN 978-807-2634-675.
- [3] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady k 1. 6. 2010*. 13. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2010, 239 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-807-2636-099.
- [4] FRANCOVÁ, Hana a Aleš NOVOTNÝ. *Sociální politika v základech: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 185 s. ISBN 978-807-3871-253.
- [5] GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 256 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-981.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] KOCOUROVÁ, Jiřina, Ladislav RABUŠIC a Lucie VRÁNOVÁ. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. 13. aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie, 2006, 158 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 80-865-6193-3.
- [8] KREBS, Vojtěch. *Sociální politika. 4. přepracované a aktualizované vydání*. Praha: ASPI, a.s., 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
- [9] KRŮŽKOVÁ, Alena, Ladislav RABUŠIC a Lucie VRÁNOVÁ. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl. (SLON), 2008, 163 s. Knižnice Sociologické aktuality, sv. 18. ISBN 80-864-2994-6.
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 1. Praha: Avicenum, 1986.

- [11] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.
- [12] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [13] [13] MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 250 s. *Základy sociologie*, sv. 8. ISBN 80-864-2905-9.
- [14] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. *Studijní texty (Sociologické nakladatelství)*, 38. sv. ISBN 80-864-2958-X.
- [15] MPSV, Odbor sociální politiky, *Informace č. 4/2007 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2008*. Praha. 2007.
- [16] MPSV, Odbor rodiny a dávkových systémů, *Informace č. 6/2011 změny související s novelou zákona o SSP od 1. 1. 2012*. Praha. 2011.
- [17] PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Vyd. 2., upr. Praha: Karolinum, 1998, 270 s. *Základy sociologie*, sv. 8. ISBN 80-718-4569-8.
- [18] POTŮČEK, Martin. *Křižovatky české sociální reformy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1999, 317 s. *Studie (Sociologické nakladatelství)*, sv. 19. ISBN 80-858-5070-2.
- [19] SIROVÁTKA, Tomáš. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Vyd. 1. Boskovice: František Šalé -ALBERT, 2006. 280 s. ISBN 80-7326--104-9.
- [20] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. *Základy sociologie*, sv. 8. ISBN 978-80-7367-313-0 (VáZ.).
- [21] TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, s.r.o., 2010. 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- [22] TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.
- [23] VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. 112 s. ISBN 80-85850-16-8.
- [24] Zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

- [25] Zákon č.94/1963 Sb., o rodině
- [26] Zákon č.262/2006 Sb., zákoník práce ze dne 21. dubna 2006
- [27] Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- [28] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Použité internetové zdroje

- [29] MEDIARESEARCH, a.s. *Otcovství jako životní projekt: Shrnutí výsledků výzkumu*. 2011. Dostupné z: <http://www.tatojaknato.cz/images/docs/podoby-otcovstvi.pdf>
- [30] Náhradní výchova. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 14.7.2009 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7297>
- [31] PLÍVOVÁ, Viktorie. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dětská skupina ministerstva práce a sociálních věcí*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11301/tzmpsv230811.pdf>
- [32] PLÍVOVÁ, Viktorie. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vývoj sociálních výdajů MPSV v roce 2011*. Praha, 2012. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12657/tz_200312a.pdf
- [33] Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 13.4.2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/10543>
- [34] Poslání Síť MC. *Síť mateřských center, o. s.* [online]. © 2009 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.materska-centra.cz/sit-mc-v-cr/ukoly-site-mc-v-cr/>
- [35] Poslání, cíle, činnost. *APERIO Společnost pro zdravé rodičovství* [online]. © 2001 - 2012 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.aperio.cz/133/poslani-cile-cinnost>
- [36] Přídavek na dítě. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Integrovaný portál MPSV* [online]. 13.1.2012 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- [37] Rodičovství - Narození dítěte: Peněžitá pomoc v mateřství. *Portál veřejné správy* [online]. 13.03.2012, 03.02.2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/183/187/4457.html>

- [38] Rodina a ochrana práv dětí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>
- [39] SMC ČR. *Práce & sociální politika: noviny Ministerstva práce a sociálních věcí ČR: Mateřská centra fungují v ČR už 20 let* [online]. 2012, roč. 9, č. 2 [cit. 2012-04-17]. ISSN 0049-0962. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12329/PSP_02_12_web.pdf
- [40] Snižující se porodnost (publikováno 25.3.2012). *SANEP: Středisko analýz a empirických průzkumů* [online]. 25.3.2012 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.sanep.cz/pruzkumy/snizujici-se-porodnost-publikovano-25-3-2012/>
- [41] Státní úředník. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální reforma* [online]. ©2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4>
- [42] Vítejte na stránkách Univerzitní mateřské školy Qočna a hlídacího koutku Koala. *Univerzitní mateřská škola Qočna* [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://qocna.utb.cz/>
- [43] Vláda schválila balíček prorodinných opatření. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 31.12.2008 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6031>
- [44] Životní a existenční minimum od 1. 1. 2012. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 16.12.2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
RP	Rodičovský příspěvek
DVZ	Denní vyměřovací základ
DPH	Daň z přidané hodnoty
PPM	Peněžitá pomoc v mateřství
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Míra ochoty českých otců zůstat s dítětem na rodičovské dovolené.....	22
---	----

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Přehled sociálních výdajů v roce 2011	14
Tab. 2 : Srovnání slevy na dani.....	16
Tab. 3 : Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví.....	20
Tab. 4.: Částky životního minima od 1. 1. 2012.....	28
Tab. 5: Výše přídatku na dítě.....	32
Tab. 6: Seznam respondentů a jejich základní údaje	39
Tab. 7: Časový výhled mateřství	41
Tab. 8: Časový výhled mateřství a jeho důvody.....	42
Tab. 9: Odhad respondentek o maximální výši čerpání rodičovského příspěvku	45
Tab. 10: Odhad respondentek o procentu otcovských dovolených	53
Tab. 11: Odhad respondentek o výši dávek péčovské péče.....	56
Tab. 12: Plánovaný počet dětí respondentek	60
Tab. 13: Plánovaný počet dětí respondentek a jejich počet v ideální finanční situaci	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Otázky rozhovoru

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY ROZHOVORU

Jmenuji se Hana Bilavčíková, jsem studentkou UTB ve Zlíně, fakulty humanitních studií, studuji obor specializace v pedagogice a provádím výzkum, který je součástí mé bakalářské práce, která nese název RODINNÁ POLITIKA STÁTU OČIMA BUDOUCÍCH MATEK. Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit, jak je stávající sociální systém hodnocen matkami, které plánují rodičovství.

Ujišťuji Vás o anonymitě tohoto rozhovoru a chci Vás požádat o účast na tomto výzkumu a povolení zaznamenávat náš rozhovor. Souhlasíte?

Obecně: jméno, stav, věk, vzdělání, zaměstnání

- 1) Jak dlouho spolu s partnerem či manželem žijete?
- 2) Žijete ve společné domácnosti s rodiči nebo žijete samostatně?
- 3) V jakém časovém horizontu uvažujete o mateřství?
- 4) Odkládáte z nějakého důvodu mateřství? Pokud ano, jaký je to důvod?
- 5) Pobírala jste někdy sociální dávky? Například jako student? Myslíte si, že jsou naše sociální dávky dostatečné?
- 6) Víte, jaký je rozdíl mezi mateřskou a rodičovskou dovolenou?
 - Ministerstvo práce a sociálních věcí přistoupilo od 1. 1. 2012 k novele zákona o rodičovském příspěvku. Víte, v čem spočívají hlavní úpravy? Víte kolik je maximální výše čerpání rodičovského příspěvku a jakým způsobem ho lze čerpat?
- 7) Víte, jaký je rozdíl mezi porodním, peněžitou pomocí v mateřství, rodičovským příspěvkem a přídavkem na dítě?
- 8) Tušíte, jak budete mít vysokou mateřskou a jakým způsobem se vypočítává?
- 9) Výplatu porodního byste zavedla plošně nebo podle příjmu, jak je to dnes?
- 10) Česko má jednu z nejdelsích mateřských dovolených v evropské unii - 28 týdnů. A v případě narození více dětí to může být až 37 týdnů. V České republice se nyní na mateřské vyplácí 70 procent z denního vyměřovacího základu (maximum je 28 890 korun). Zkrátila byste mateřskou o třetinu za cenu její 100 procentní výplaty?
- 11) Budoucí rodiče, kteří například studují nebo jsou nezaměstnaní, tudíž si nemohou platit nemocenské pojištění, nemají bohužel nárok na mateřskou dovolenou. Hned po

porodu začne rodič pobírat rodičovský příspěvek, a to v nejdělsím čerpání a to na čtyři roky. Je to správné?

- 12) Myslíte si, že svobodná matka má více výhod v sociálních dávkách než matka, která žije s partnerem?
- 13) Souhlasíte s principem subsidiarity? Princip, podle něhož má být každá aktivita státu a společnosti jen podpůrná, tj. jen v takových úkolech, na jejichž řešení nemůže rodina stačit.
- 14) Hovoříte s partnerem o budoucím rodičovství a rozdělení rolí při péči o dítě?
- 15) Co si myslíte o „otcovské dovolené“ a v jaké situaci myslíte, že by byla vhodná?
 - Dovedete si svého partnera přestavit, jak pečuje o vaše dítě?
- 16) Kolik procent rodičovských dovolených si myslíte, že tvoří dovolené otcovské? A myslíte si, že je tato tendence klesající nebo stoupající?
- 17) Matky při pobírání rodičovského příspěvku mohou pracovat, ovšem hledají práci hůře, protože zaměstnavatelé nenabízejí zkrácené pracovní úvazky a tvrdí, že matky mají nižší pracovní nasazení. Souhlasíte s tímto názorem nebo se jedná o zažitý předsudek?
- 18) Kromě klasických mateřských škol už dnes fungují i firemní školky pro děti zaměstnanců. Do budoucnosti se uvažuje i o zřizování tzv. dětských skupin – jejich založení je mnohem snazší a nevyžadují kvalifikované pracovníky, ale mohou pečovat jen o několik dětí.
 - Která varianta by byla ideální právě pro vaše dítě?
- 19) Víte co je to pěstounská péče?
 - Máte představu jakou peněžní částkou je péče pěstouna oceňována?
 - Podporujete záměr MPSV vytváření pěstounských rodin a rušení ústavní výchovy?
 - Za jakých okolností byste se stali sami pěstouny?
- 20) Co by podle vás zvýšilo porodnost? Služby hlídání dětí, firemní školky, flexibilní pracovní doba, vysoké porodné?
- 21) Slyšela jste už někdy o projektu APERIO?
- 22) Kolik dětí plánujete? Pokud byste se nemusela ohlížet na finanční situaci, bylo by to jiné?